

Strängnäs kommun Social kartläggning

Underlag för översiktsplanearbetet

Sammanfattning

Rapportens innehåll

Som ett led i Strängnäs kommuns arbete med att ta fram en ny översiktsplan har WSP fått i uppdrag att genomföra en social kartläggning.

Rapporten innehåller resultatet från ett antal nätverksanalyser som genomförts med syfte att identifiera gång- och cykelavstånd till olika målpunkter i Strängnäs kommun. Analyserna innefattar avstånd till service i kommunen: grundskolor, samhällsservice, kultur- och idrottsverksamheter, lekplatser och kollektivtrafikhållplatser. Utöver detta har befolkningstäthet samt socioekonomi i kommunen analyserats. I rapporten ges också rekommendationer kring fortsatta analyser samt en metodbeskrivning för hur en sociotopkartering kan genomföras.

Sammanfattade slutsatser

Generellt samspelar mängden målpunkter till stor del med befolkningstätheten. Inga tydliga mönster mellan socioekonomi och tillgång till målpunkter syns – dock så kan mönster gömmas av att områdena är relativt stora.

Flest målpunkter finns i Strängnäs tätort. Strängnäs tätort har övergripande god tillgänglighet, speciellt för barn. I Abborrberget är det dock längre avstånd till samhällsservice och kulturmålpunkter.

Av de mindre tätorterna har Åkers styckebruk väldigt god tillgång till alla typer av målpunkter, speciellt i förhållande till befolkningstätheten. Detta beror främst på mängden målpunkter och många cykelbara vägar.

Innehåll

- **Inledning och metod** (s. 4 – 9)
- **Övergripande slutsatser** (s. 10 – 12)
- **Befolkning och socioekonomi** (s. 13 – 16)
- **Grundskolor** (s. 17 – 23)
- **Grundläggande samhällsservice** (s. 24 – 31)
- **Målpunkter: kultur, idrott och lekplatser** (s. 32 – 50)
- **Kollektivtrafikhållplatser** (s. 51 – 57)
- **Rekommendationer framåt** (s. 58 – 60)
- **Metodbeskrivning sociotopkartering** (s. 61 – 64)
- **Metodbeskrivning socioekonomi** (s. 65 – 69)
- **Referenser** (s. 70 – 72)

Inledning och metod

Inledning

Som ett led i Strängnäs kommuns arbete med att ta fram en ny översiktsplan har WSP fått i uppdrag att genomföra en social kartläggning.

I rapporten presenteras resultatet av ett antal nätverksanalyser som visar gång- och cykelavstånd till olika typer av målpunkter. Syftet är att ge en övergripande bild av hur tillgängligheten ser ut i kommunens olika delar och att analysera om det finns skillnad mellan olika socioekonomiska gruppers tillgång till målpunkter.

Analyserna har gjorts både på kommunövergripande nivå samt för Strängnäs tätorter.

Uppdraget har genomförts under mars till oktober 2022. Ebba Älvgren har varit uppdragsledare och Sofia Rutberg, Lina Malm och Henrik Bergström har medverkat i uppdraget.

Metod

Nätverksanalys

För att analysera avstånd till olika målpunkter och service har nätverksanalys använts som metod. Med nätverksanalys kan flera typer av analyser göras, till exempel kan den bästa ruten mellan olika punkter identifieras, alla möjliga vägar till en viss punkt kartläggas med mera.

I alla nätverksanalyser beräknas avstånd utifrån ett specificerat gatunätverk, inte fågelvägen. 500 meter avstånd fågelvägen är oftast inte detsamma som 500 meter i ett nätverk eftersom gatunätverket inte är 'helt rakt'. Eftersom det i praktiken inte är möjligt att färdas rakt igenom byggnader eller grönområden med tät vegetation ger nätverksanalys en bättre bild av faktiska avstånd.

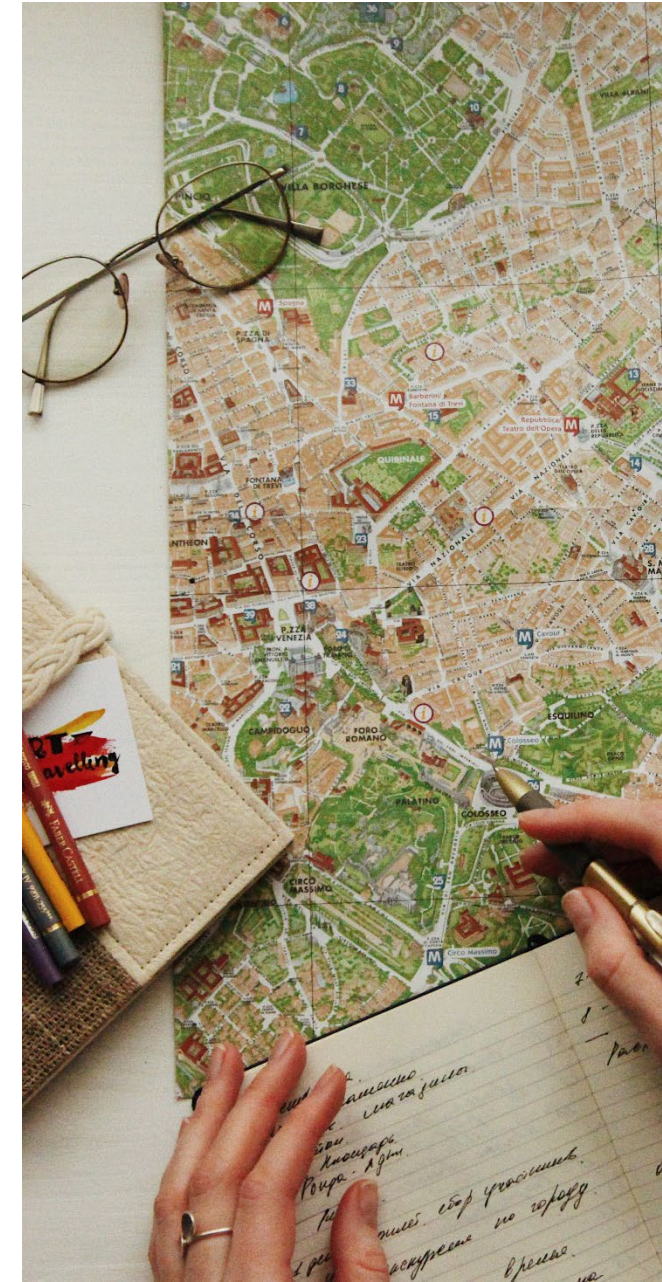
Serviceområden

I denna rapport har en typ av nätverksanalys som identifierar serviceområden använts. Detta innebär att ett eller flera avstånd från en viss punkt specificeras. Därefter skapas ytor (polygoner) som visar vilka platser/områden som kan nå inom det satta avståndet.

Fokus i analysen har varit avstånd för gång- och cykeltrafikanter. Därav har ett nätverk använts där vägar som bedöms som olämpliga att gå eller cykla på inte ingår i analysen (se s. 8).

Socioekonomisk kartläggning

Inom uppdraget har även en socioekonomisk kartläggning gjorts. Metoden för kartläggningen beskrivs mer utförligt på s. 65.

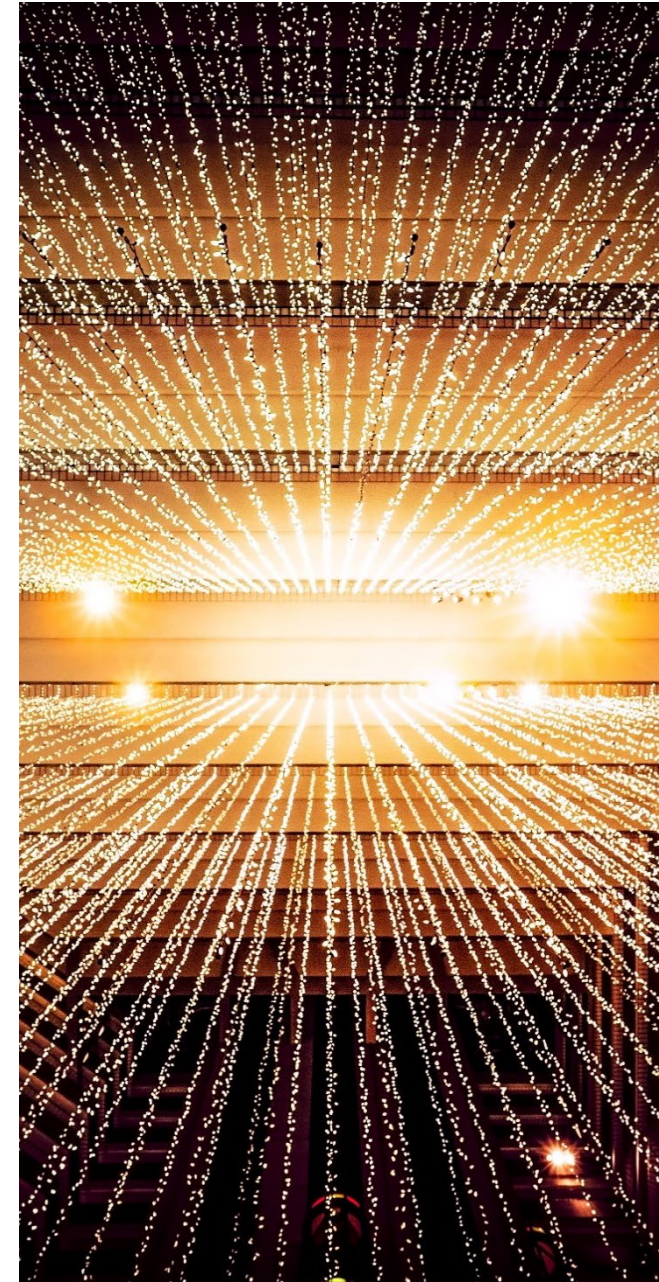
Underlagsdata

Underlag till nätverket

För att genomföra analyserna har olika typer av underlagsdata använts. Nätverket är baserat på nationella vägdatan NVDB 2022 (NVDB) som innehåller Sveriges alla bilvägar, gator, cykelvägar och en del av gångvägarna. Trafikverket är huvudman för innehållet i NVDB men data kommer från olika aktörer, bland annat SKR, Skogsnäringen, Lantmäteriet och Transportstyrelsen.

Underlag från Strängnäs kommun

Underlaget för service och målpunkter har levererats i form av punktdata från Strängnäs kommun. Kommunen har även levererat befolkningsstatistik och socioekonomisk statistik på modifierade NYKO-3 nivå.

NVDB och Skånska cykelbarhetsklassningen

Fokus för analysen har varit tillgänglighet för gång- och cykeltrafikanter. Det nätverk som analyserna bygger på är skapat utifrån NVDB och vägnätet har klassificerats utifrån den Skånska cykelbarhetsklassningen (Region Skåne, 2021).

I tabellen till höger redovisas de olika klasser som tagits fram i cykelbarhetsklassningen. I det nätverk som använts för analyserna i Strängnäs har vägar med klass B4 (bilväg inte rekommenderad för cykling) och B5 (bilväg med förbud mot cykling) exkluderats.

Klass	Beskrivning
C1	Asfalterad cykelväg
C2	Ej asfalterad cykelväg
C3	Cykelfält
B1	Riktigt lågtrafikerad eller smal bilväg
B2	Lågtrafikerad bilväg
B3	Bilväg som är tveksamt lämplig för cykling
B4	Bilväg inte rekommenderad för cykling
B5	Bilväg med förbud för cykling
G1	Grusväg med förmodad högre standard
G2	Övrig grusväg

Analysmetodens begränsningar

Gränseffekter mot omkringliggande kommuner

Analysen av vägnätet omfattar bara Strängnäs kommun, ej närliggande kommuner. Detta kan ha viss påverkan på resultat vid kommungränsen.

Ex: För att komma till Härnös naturreservat åker man en väg via Nykvarns kommun som ej finns med i nätverket. Därav skulle tillgängligheten till den platsen se sämre ut än det gör i verkligheten.

Möjliga brister i underlaget

NVDB innehåller alla Sveriges bilvägar, gator, cykelvägar samt en delmängd av gångvägarna. Det är en av de mest tillförlitliga källorna men kan sakna vissa mindre lokala gångvägar.

Cykelbarhetsklassning

Nätverksanalysen utgår från cykelbarhetsklassningen där vägar som inte är rekommenderade för cykling har sorterats bort. Ibland är det relativt korta vägsegment som diskvalificerar en hel sträcka, vilket är värt att uppmärksamma. Alla gångvägar räknas även in, men alla gångvägar är inte anpassade för att cykla på vilket påverkar resultatet.

Cykelbarhet baseras på vägtyp, årsmedelsdygnstrafik och hastighet. Även andra faktorer påverkar om en väg används av cyklister och gående, som exempelvis topografi, belysning och upplevelsen av trygghet som inte vägts in i analysen.

Övergripande slutsatser

Övergripande slutsatser

Skolor

Med bakgrund i befolkningstätheten i kommunen kan sägas att en stor del av befolkningen bor inom 3 km cykelbart avstånd från en grundskola. Det finns minst en skola i alla kommunens mer tätbefolkade delar.

Grundläggande samhällsservice

Högs koncentration och bäst utbud av samhällsservice finns i kommunens större tätorter. Strängnäs tätort sticker ut som den tätort med bäst utbud, här finns alla servicekategorier representerade. Utanför de större tätorterna har de flesta långt till närmsta service, inte minst till livsmedelsbutiker.

Det är i princip uteslutande de som bor i kommunens större tätorter, och i områdena närmst tätorterna, som har gång- eller cykelavstånd till grundläggande samhällsservice.

En av de mer tätbefolkade områdena som har dålig tillgång till service inom gångavstånd är Abborrberget. Boende på Abborrberget har dock mycket god tillgång till skolor. Tosteröbron är en väldigt viktig koppling mellan centrala Strängnäs – att den upplevs trygg och trevlig är viktigt för skolbarn på väg mot skolan, och för att uppmuntra boende på Abborrberget att gå och cykla till serviceutbudet i Strängnäs tätort.

Kultur- och idrottsmålpunkter

Koncentrationen av kultur- och idrottsmålpunkter, för såväl vuxna som barn, är störst i de större tätorterna. Bäst utbud har återigen Strängnäs tätort men även i övriga större tätorter finns såväl olika typer av kultur som idrottsmålpunkter.

Generellt sett är det max en kilometer till närmsta målpunkt inom tätorterna vilket gör att tillgängligheten där är mycket god.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafikhållplatser finns utspridda i hela kommunen, men högst koncentration är det i tätorterna. Här är också avstånden till närmsta hållplats som kortast. I kommunens landsbygdsdelar ligger ofta hållplatserna på större vägar som inte är klassade som lämpliga att gå eller cykla på. Det gör att dessa hållplatser får ett mer begränsat upptagningsområde än vad som troligen är fallet i praktiken.

Övergripande slutsatser, forts.

Tillgänglighet och socioekonomi

Det är relativt få områden i kommunen som utmärker sig som mycket socioekonomiskt starka eller svaga. Detta resultat beror dock delvis på att den statistik som analysen gjorts på är på en ganska utzoomad nivå.

Utifrån analysen kan sägas att det inte finns några anmärkningsvärda skillnader i tillgänglighet beroende på socioekonomi. Generellt har områden med svagare socioekonomi snäppet bättre tillgång till målpunkter och service än de starkare områdena. Detta hänger ihop med att de svagare områden ligger mer centralt, medan de mer socioekonomiskt starka områdena främst är villaområden, exempelvis Marielund.

Kvaliteten på gång- och cykelvägnätet utanför tätorterna

En viktig aspekt att analysera vidare är hur kvaliteten är på de vägar som klassas som gång- och cykelbara utanför tätorterna. I glesbebyggda områden förekommer att exempelvis 70-vägar utan belysning eller vägren klassas som godkända för gång- och cykel eftersom de har relativt låg trafikering. Däremot är det relevant att vidare analysera hur denna typ av vägar egentligen upplevs av kommuninvånarna.

Att en väg inte är direkt olämplig att cykla på betyder inte att den håller så hög kvalitet att människor faktiskt vill cykla på den. Detta är särskilt relevant ur ett barnperspektiv. Utanför tätorterna kan det vara tillräckligt korta avstånd för att det ska vara möjligt att cykla för ett barn eller ungdom, men om vägen inte upplevs tillräckligt säker kommer barnet troligtvis inte tillåtas cykla ändå.

Befolkning och socioekonomi

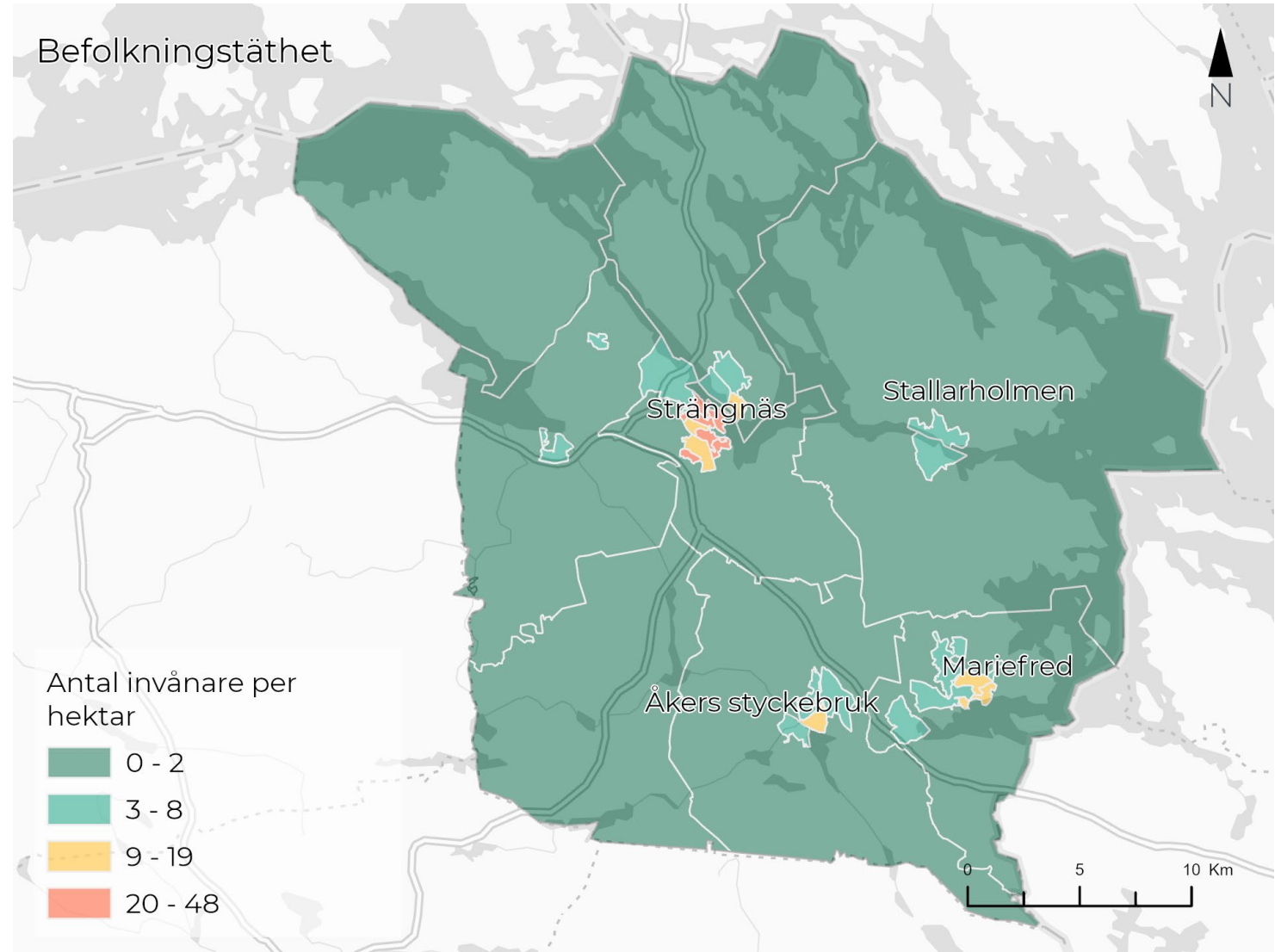
Befolkningstäthet i Strängnäs kommun

I stora delar av kommunen är befolkningstätheten mycket låg, 0 - 2 invånare per hektar.

Befolkningstätheten är som högst i kommunens tätorter, där den högsta befolkningstätheten återfinns i Strängnäs tätort.

Med detta i åtanke är det inte nödvändigtvis ett problem om analyserna visar att det är långa avstånd till målpunkter i vissa kommundelar. Det är exempelvis inte så konstigt att det är långt till närmsta busshållplats i kommundelar med väldigt få invånare.

Observera att de större modifierade NYKO-3 områdena omfattar en stor del landsbygd och naturområden. Detta gör att de tätorter som ligger inom de större områdena ser ut att ha lägre befolkningstäthet än vad som är fallet i praktiken. Eftersom de modifierade NYKO-3 områdena är baserade på invånarantal är det dock mer glesbefolkade områden som är stora.

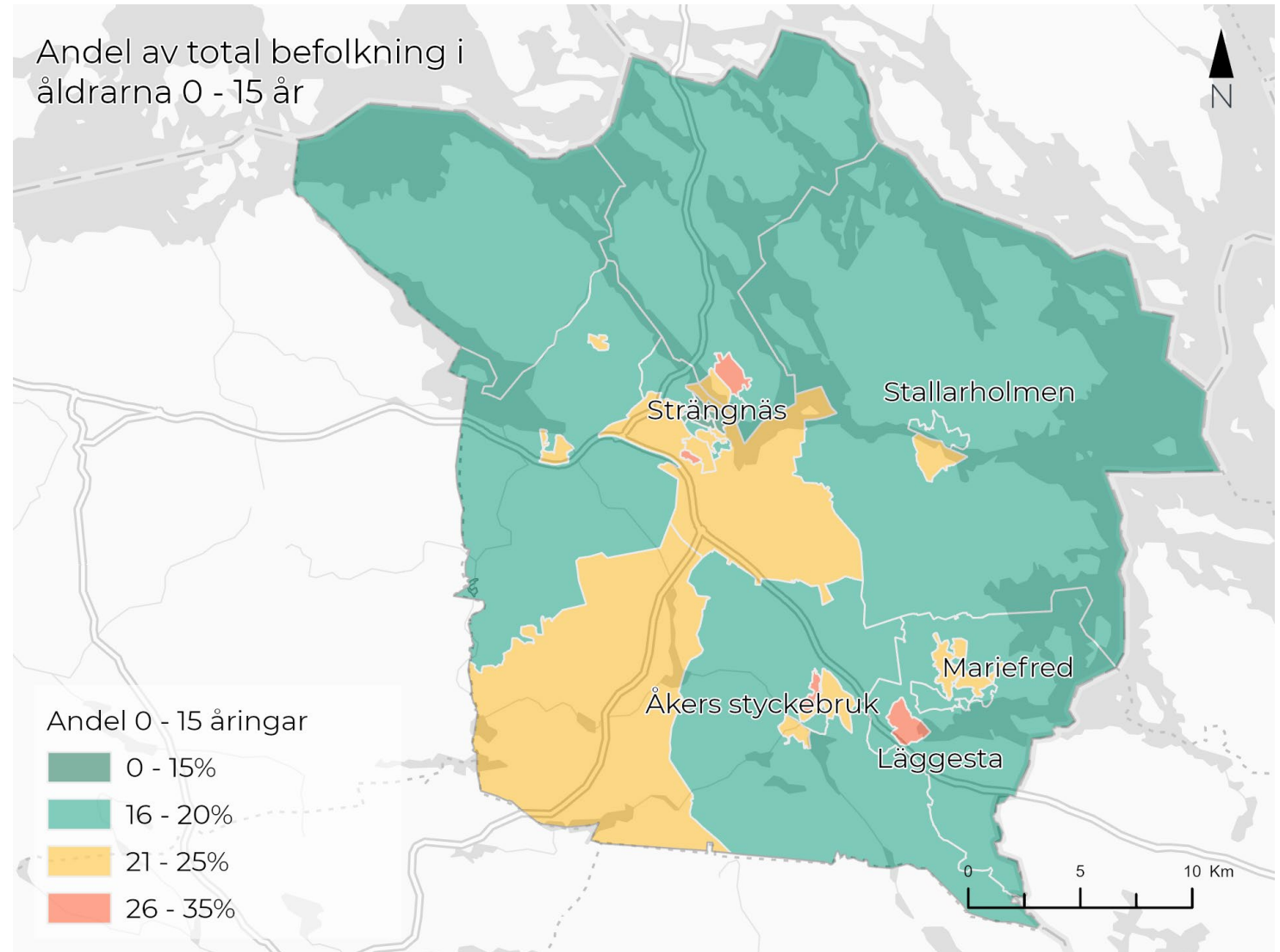

Andel befolkning i åldrarna 0 - 15 år

I kartan illustreras andel av total befolkning i åldrarna 0 - 15 år. Högst andel barn och unga är det i norra och södra delen av Strängnäs tätort, i Läggesta samt i västra delen av Åkers styckebruk. Minst andel barn och unga är det i centrala Strängnäs, strax norr om centralstationen.

Denna bakgrundsbild är viktig att ha i åtanke i efterföljande analyser där målpunkter som är särskilt viktigt för barn och unga analyseras.

Det bör understrykas att det finns stora skillnader vad gäller förutsättningar för att förflytta sig på egen hand inom åldersspannet. Anledning till att denna grupp valts ut beror dels på att det är upp till 15 år som man fortfarande går i grundskola samt på hur SCB:s åldersklassindelning ser ut. Äldre barn mellan 15-18 kan också förväntas kunna röra sig mer självständigt.

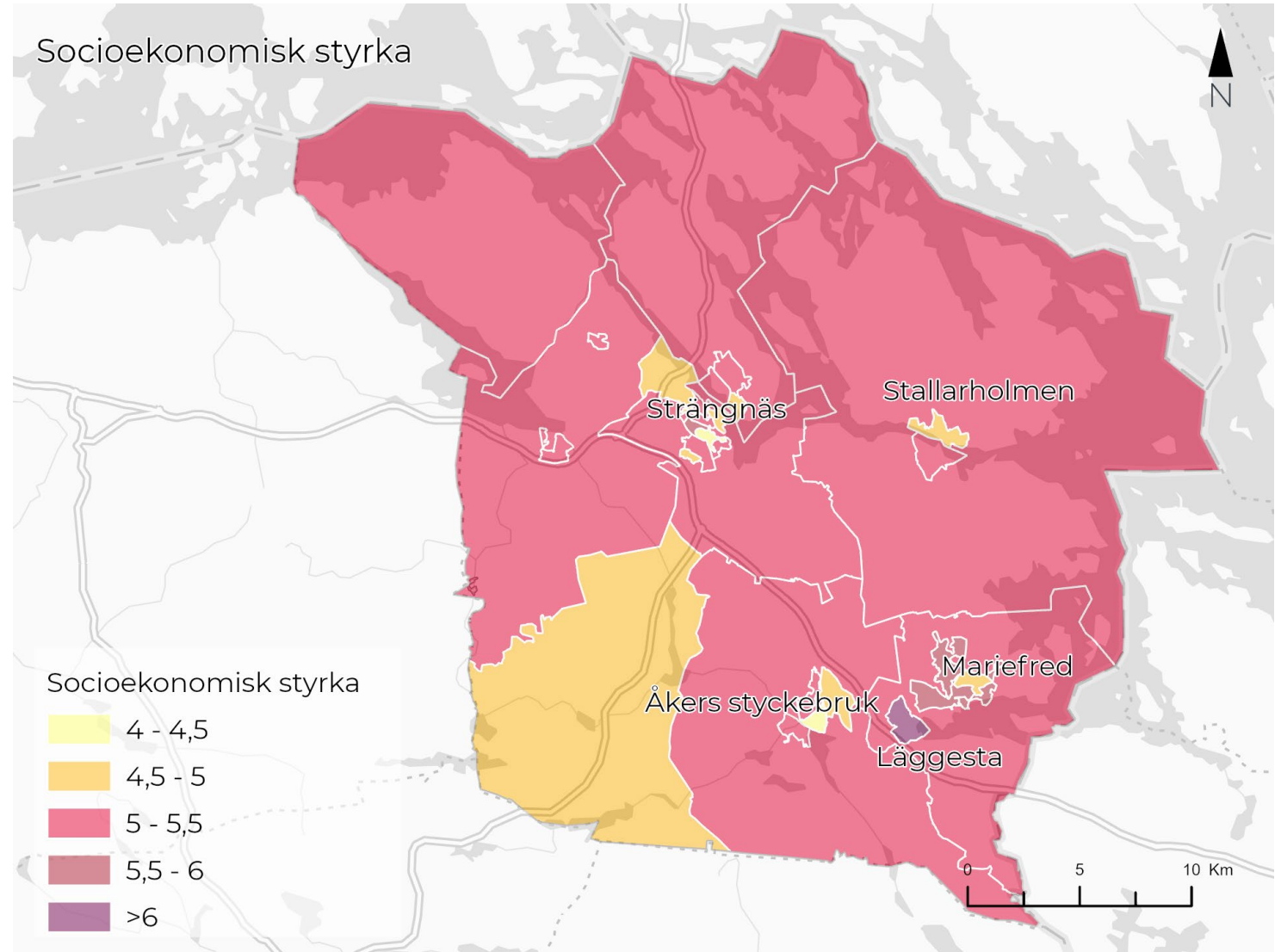

Socioekonomisk kartläggning

Socioekonomisk styrka är ett mått som väger samman utbildningsnivå och inkomst. Skalan går från 2 (svag socioekonomi) till 8 (stark socioekonomi).

Eftersom NYKO-områdena är stora blir resultatet relativt jämt över kommunen. Vissa skillnader utmärker sig dock. Mariefred utmärker sig som det mest socioekonomiskt starka området i Strängnäs, där området kring Hagalund/Läggesta sticker ut som starkast.

I Strängnäs tätort finns stor skillnad på områden öster och väster om Vallbyvägen. Öster om Vallbyvägen är även det område där arbetslösheten är som högst i kommunen, cirka 6 %. I helhet är dock arbetslösheten låg, i Sverige var arbetslösheten 8,8% år 2021, vilket är högre än för något område i kommunen(SCB, 2022).

Grundskolor

Barns cyklande och rimliga avstånd till skola

Barn och ungas resor med cykel

Barn och unga är den grupp som gör flest antal resor med cykel som huvudsakligt färdssätt om man jämför med andra åldersgrupper och cyklandet är störst i åldrarna 7–14 år. Samtidigt har antalet cykelresor i åldersgruppen minskat med knappt 10 procent de senaste 20 åren (Regeringskansliet, 2017).

Det finns flera faktorer som påverkar om barn cyklar till skolan. Till exempel attityd hos familjen, barnets ålder men också avståndet till skolan (VTI, 2017).

Gång- och cykelavstånd

Det finns ingen entydig definition på vad som är acceptabla avstånd för att barn ska kunna gå eller cykla till skolan. Tidigare studier har dock visat att om det är 0,5 – 1 km till skolan cyklar ungefär 50 procent och 25 procent går. Är det längre än 1 km är det ungefär 30 procent som cyklar och 8 procent som går (VTI, 2017).

Enligt Svenska cykelstäder (2019) räknas gångavstånd som 0 – 1 km, och 1 – 5 km som cykelavstånd. Detta har varit utgångspunkten för de avstånd som använts i nätverksanalysen där avstånden satts till: 1 km, 3 km och 5 km.

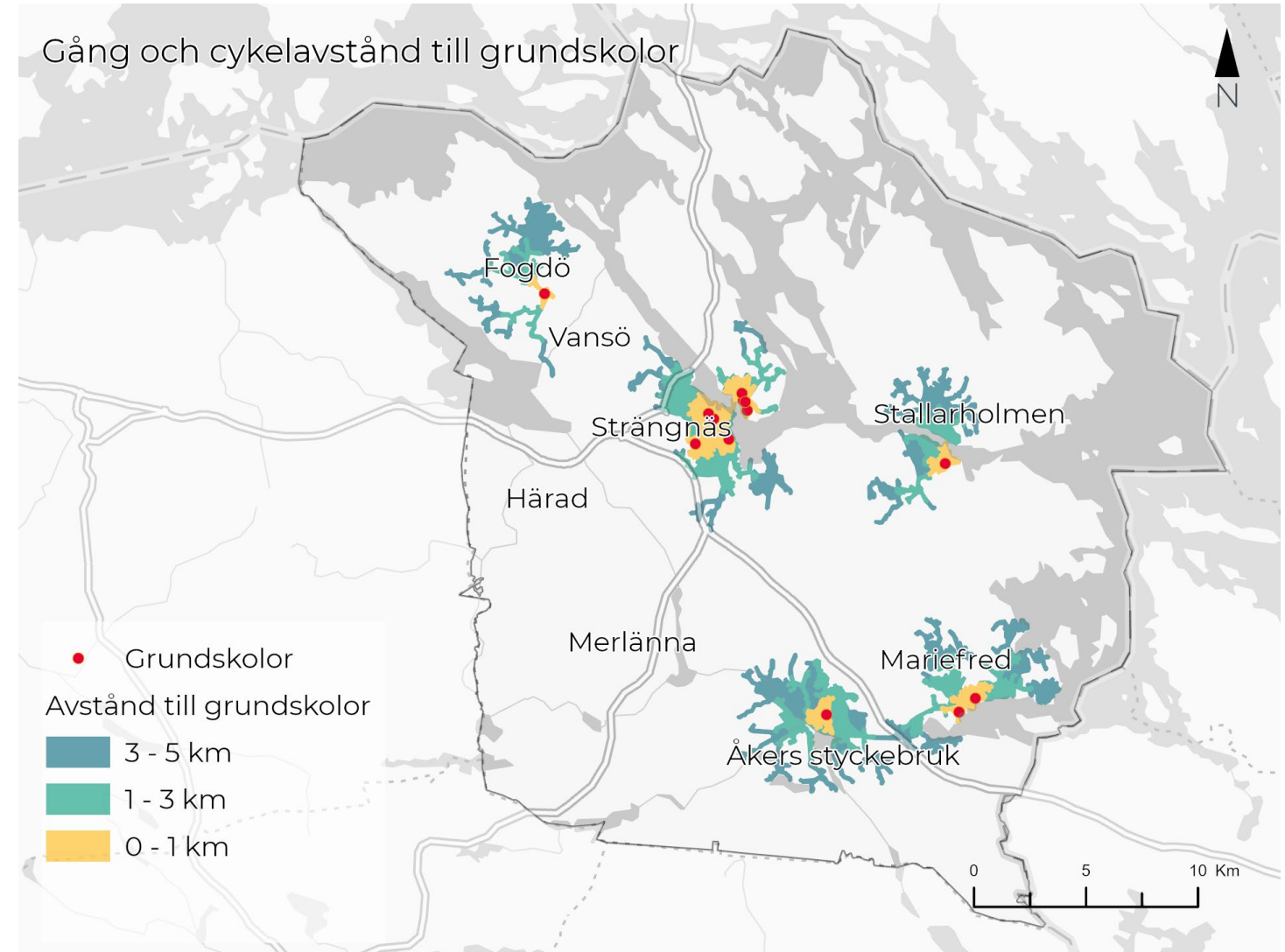
5 km är dock att betrakta som en bortre gräns för vad som kan betecknas som cykelavstånd. Det är också viktigt att tänka på att ålder spelar stor roll för hur långt det är rimligt och attraktivt att cykla. Som tummeregel kan följande maxavstånd för att det ska vara rimligt att gå eller cykla för olika åldrar användas: 1 km för barn i lågstadiet, 3 km för barn i mellanstadiet och 5 km för barn i högstadiet.

Avstånd till grundskolor

I Strängnäs kommun finns 15 grundskolor varav 8 ligger i Strängnäs tätort. Andra områden har en grundskola per tätort, med undantag av Mariefred som har två. En stor del av befolkningen bor inom 3 km cykelbart avstånd till en skola. I Härads och Merlänna har grundskolorna lagts ned, vilket har försämrat tillgängligheten i sydvästra Strängnäs.

Åkerskolan i Åkers styckebruk har störst uppfångningsområde inom cykelavstånd på cirka 18 kvadratkilometer. Paulinskolan (årskurs 4-9) i Strängnäs har störst uppfångningsområde på 1 km gångavstånd (cirka 2 kvadratkilometer). Fogdö skola/Vårfruberga friskola (årskurs 1-3) har det minsta uppfångningsområdet.

Tillgängligheten till Fogdö skola skulle öka om väg 957, som idag är en hårt trafikerad 70-väg, gjordes cykelbar. Även vägen söder ut mot Strängnäs från Vansö klassificeras som ej cykelbar på grund av tillåten hastighet och trafikmängd. Korsningen mellan väg 957 och 970 är för hårt trafikerad för att bedömas som cykelbar. Om korsningen förbättrades skulle Fogdöskolans uppfångningsområde öka.

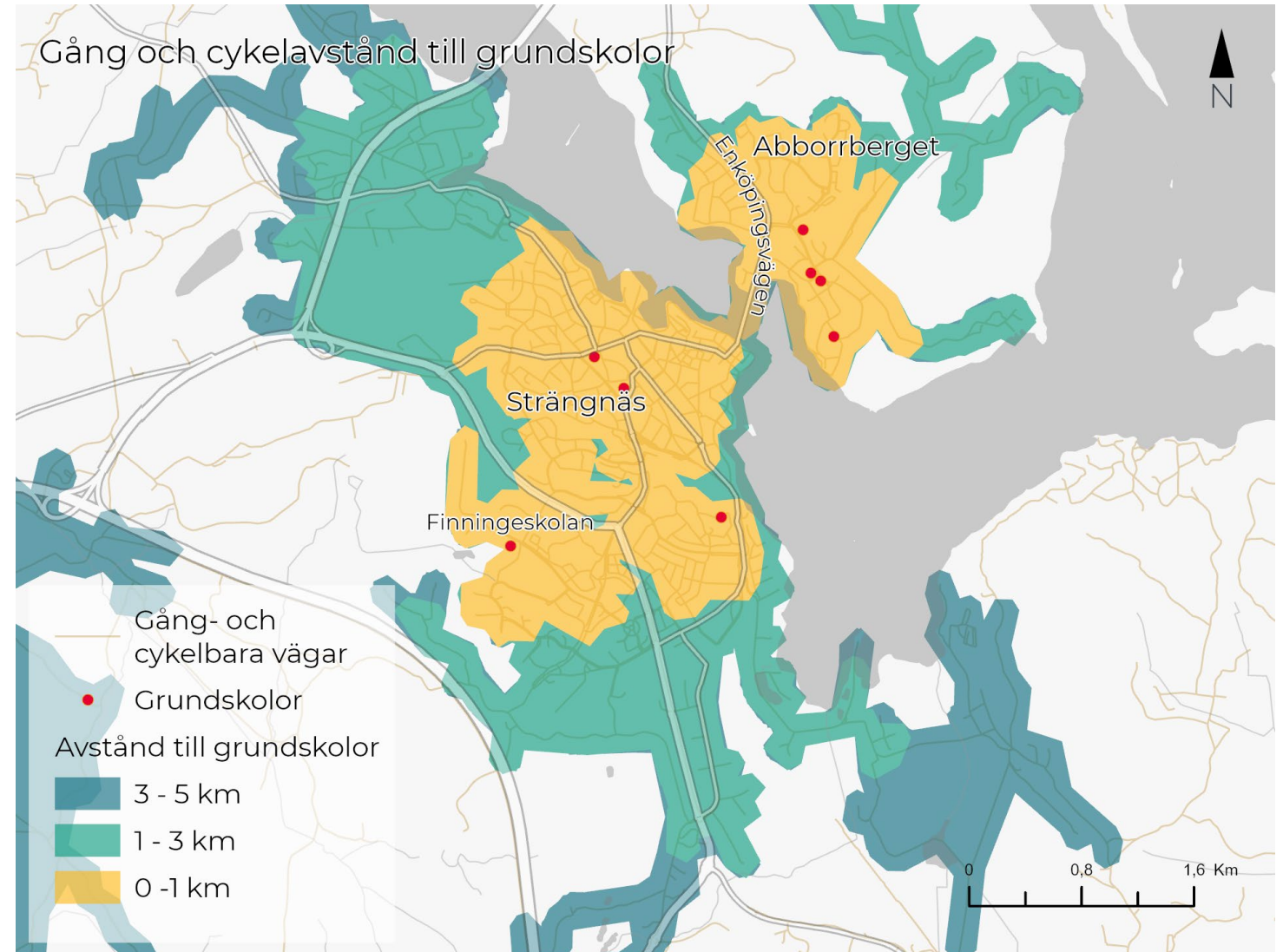
Avstånd till grundskolor Strängnäs tätort

Nästan hela Strängnäs tätort ligger inom 3 km cykelavstånd från en grundskola. En stor del av staden har en grundskola inom gångavstånd på upp till 1 km. Det finns ingen märkbar skillnad på olika socioekonomiska gruppers tillgång till grundskolor på gång- och cykelavstånd.

Finningseskolan är speciellt viktig för att fånga upp de västra delarna av Strängnäs tätort där många under 15 bor. Finningseskolan har dock bara årskurs 1-3. Detta gör att många barn mellan 10 - 15 år i västra delen av Strängnäs inte har en skola inom 1 km gångavstånd.

Trots att majoriteten av invånarna i tätorten bor i västra delen av Strängnäs ligger fyra av åtta grundskolor på Abborrhberget.

Om Enköpingsvägen blev mer cykelbar skulle även villabebyggelsen söder om riksväg 55 vara inom ett cykelavstånd på 3-5km. Detta är dock främst relevant för äldre barn.

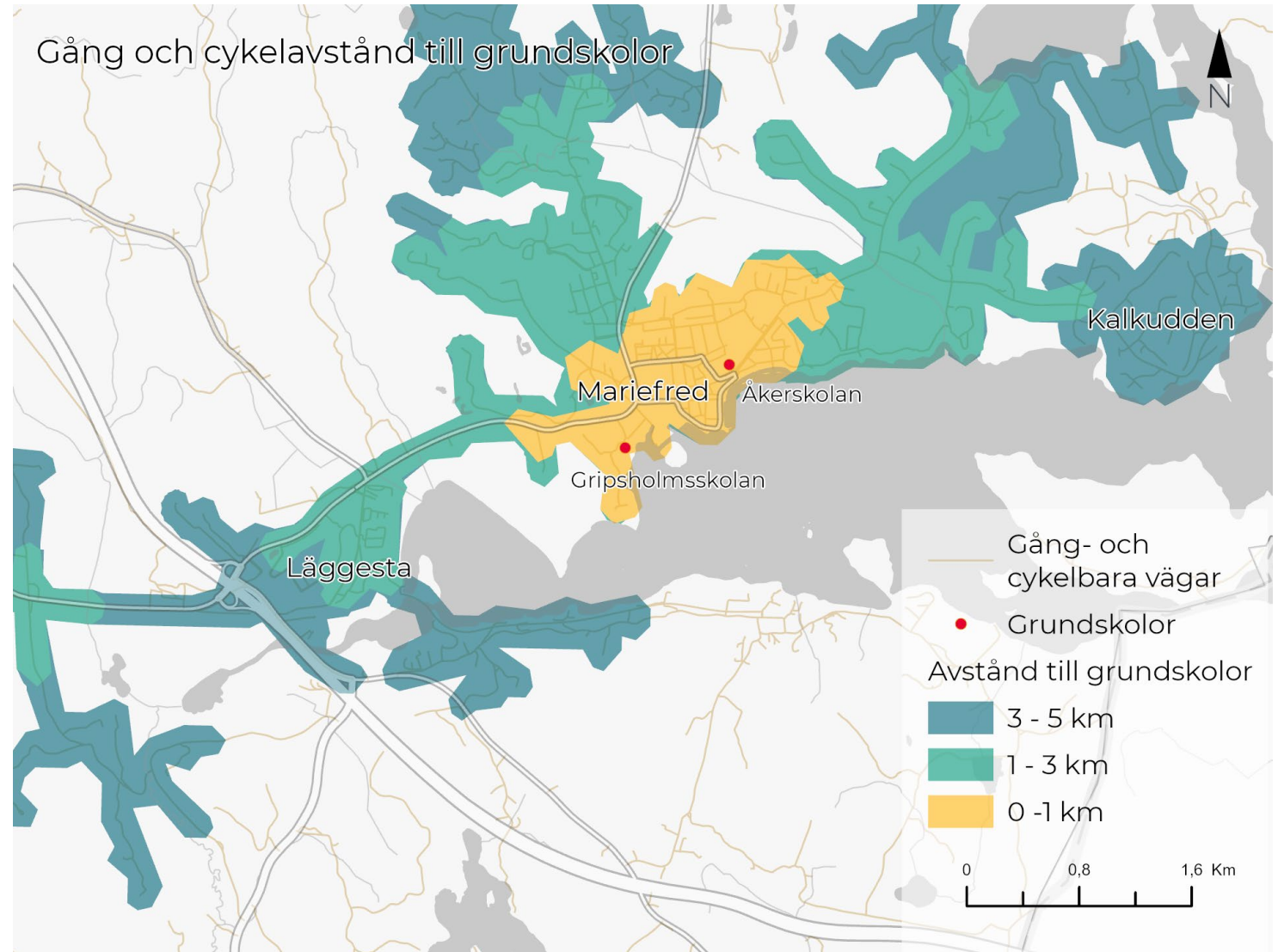

Avstånd till grundskolor Mariefred-Läggesta

Båda grundskolorna i området ligger i Mariefred vilket gör skolvägen längre för barn i Läggesta och Marielund. Marielund är ett socioekonomiskt starkt område där det bor relativt hög andel barn. För de yngsta barnen kan 3 km till närmsta skola, Gripsholmsskolan, upplevas långt. Den separerade cykelbanan längs Stallarholmsvägen (väg 223) är viktig för Mariefred och Läggestas tillgång.

Det nya området i närheten av tågstationen har över 3 km till närmsta skola. En ny skola i området skulle göra stor skillnad för både barn i Marielund och framtida inflyttade barn i Läggesta. I västra delarna av Läggesta är det cykelavstånd till Åkerskolan på grund av den separerade gång- och cykelbanan längs väg D990.

Hela centrala Mariefred har gångavstånd till minst en grundskola. Kalkudden, öster om Mariefred, ligger inom 5 km cykelavstånd till en grundskola vilket är långt även för äldre barn. Det kan vara relevant att titta närmare på hur många barn som bor i dessa områden, vilket inte framgår tydligt i statistikunderlaget.

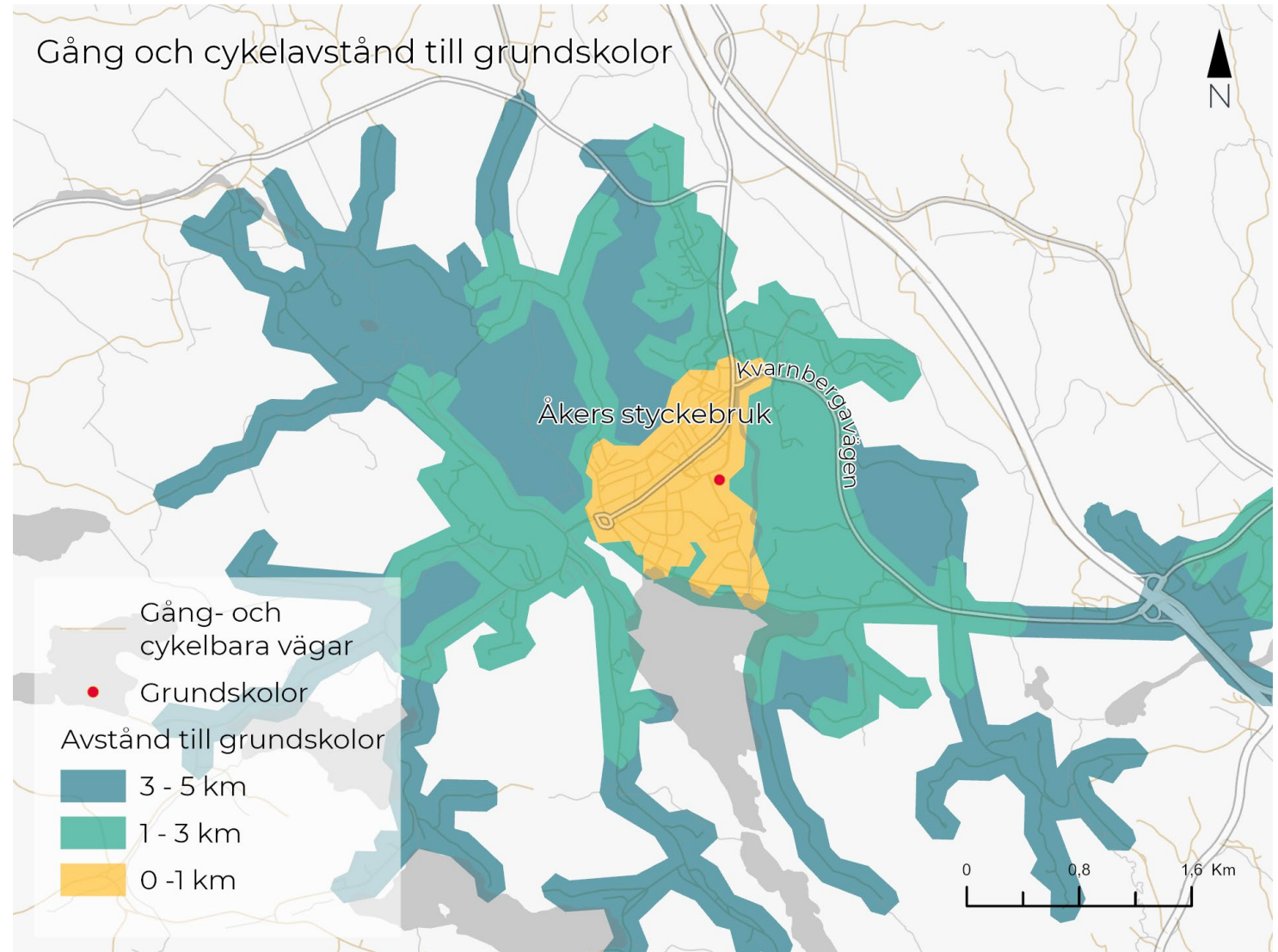

Avstånd till grundskolor Åkers styckebruk

I Åkers styckebruk finns en grundskola med ett stort upptagningsområde. Den separerade cykelvägen längs med D990 och Kvarnbergavägen gör att stora områden har cykelavstånd. En annan trolig anledning till det stora upptagningsområdet är att trafikeringen på omkringliggande vägarna inte är så tung, vilket påverkar bedömningen av vägarnas cykelbarhet.

Även om dessa vägar klassificeras som cykelbara är det klokt att analysera närmare hur trygga de potentiella skolvägarna upplevs. Exempelvis är det relevant att titta på vilken belysning vägarna har.

Hela centrala Åkers styckebruk har gångavstånd till grundskolan tack vare många gång- och cykelvägar.

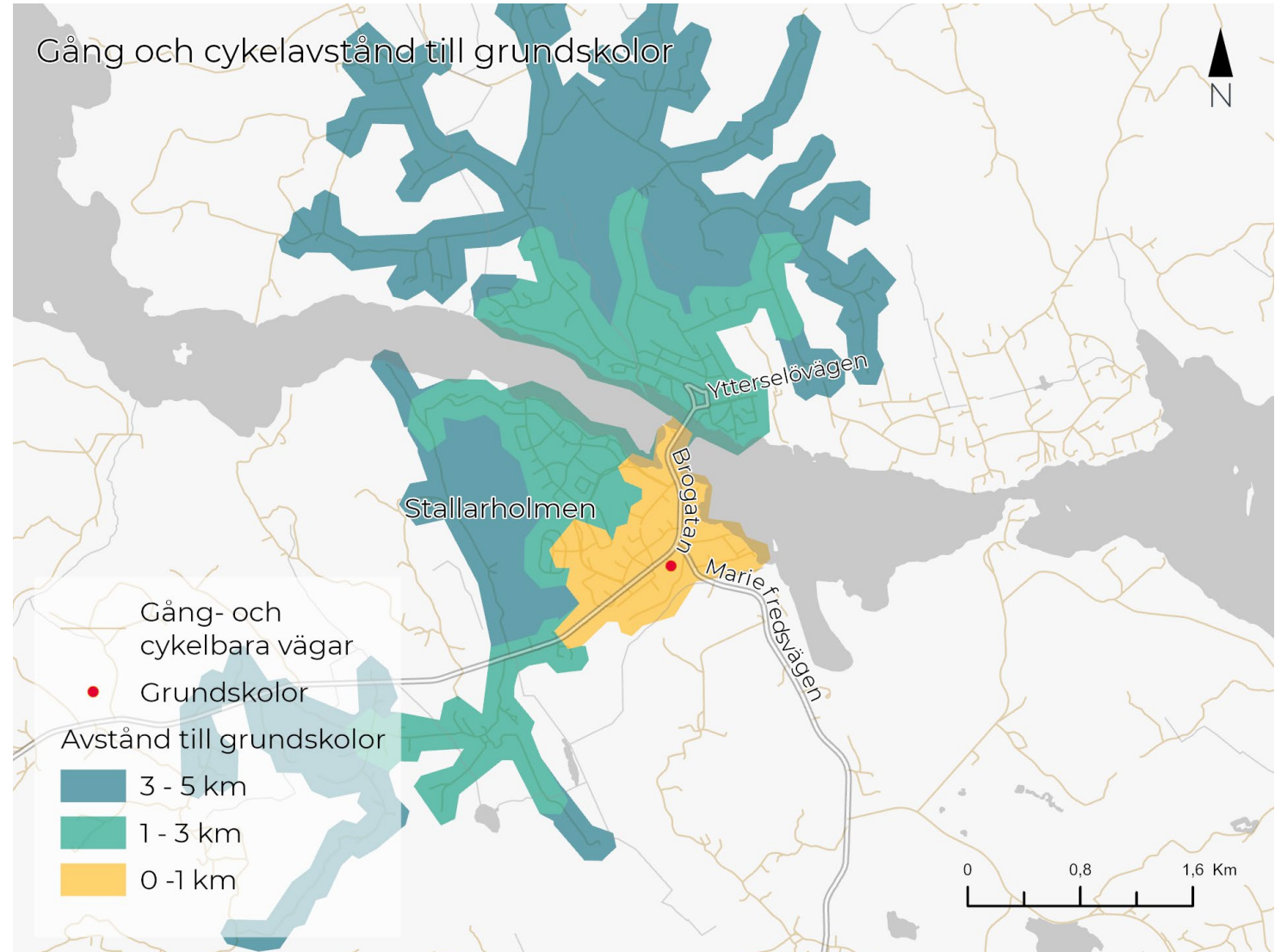
Avstånd till grundskolor Stallarholmen

I centrala Stallarholmen, söder om vattnet, är det gångavstånd till en grundskola. Norr om vattnet är avståndet längre, upp till 3 km.

Upptagningsområdet inom 5 km till grundskolan begränsas främst av två vägar som inte är cykelbara, Ytterselövägen och Mariefredsvägen. Båda är relativt hårt trafikerade 70-vägar.

Brogatan är en viktig koppling som möjliggör att stora delar av Valla är inom cykelavstånd. Bron har separerad gångbana, men inte cykelbana. Vägen på bron är för högt trafikerad för att klassificeras som cykelbar, vilket innebär att barn antingen får cykla på gångvägen eller leda sina cyklar. Detta gör att resan tar längre tid vilket kan påverka hur attraktivt det upplevs att cykla.

Stallarholmskolan har bara undervisning upp till årskurs 6. Detta innebär att barn i högstadiet inte har någon skola inom gång- eller cykelavstånd.

Grundläggande samhällsservice

Definition av samhällsservice och rimliga gång- och cykelavstånd

Vad är samhällsservice?

Samhällsservice kan innefatta livsmedelsbutiker, apotek, bank, vårdcentral, skola och kollektivtrafik (Trafikverket, 2012). I

I denna analys har samhällsservice avgränsats till livsmedelsbutik, vårdcentral, apotek samt offentliga servicebyggnader. De offentliga servicebyggnaderna består av kommunhuset och ett statlig servicecenter där personer kan få hjälp med ärenden kopplade till Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket.

Tillgång till samhällsservice är viktig för människors möjlighet att leva ett gott vardagsliv. Särskilt viktigt är det att ha nära till livsmedelsbutik och apotek, då detta är service som människor ofta behöver besöka.

Val av avstånd

Samhällsservice är något alla samhällsgrupper har behov av och därför behöver olika grupper förutsättningar beaktas i analysen.

I tidigare studier (Trafikverket, 2010) har 300 m, 600 m och 1,5 km pekats ut som relevanta avstånd för att analysera tillgänglighet till livsmedelsbutiker inom gång- och cykelavstånd.

1,5 km är dock ett avstånd som för många grupper är långt till fots, särskilt om man behöver bära matkassar. Särskilt äldre personer, och personer med funktionsnedsättning, är mer beroende av att ha service inom 300 m från bostaden (Umeå kommun, 2011).

För att spegla olika gruppers förutsättningar till förflyttning med gång eller med cykel har avstånden 0 – 0,3 km, 0,3 – 0,5 km och 0,5 – 1 km använts i efterföljande analys.

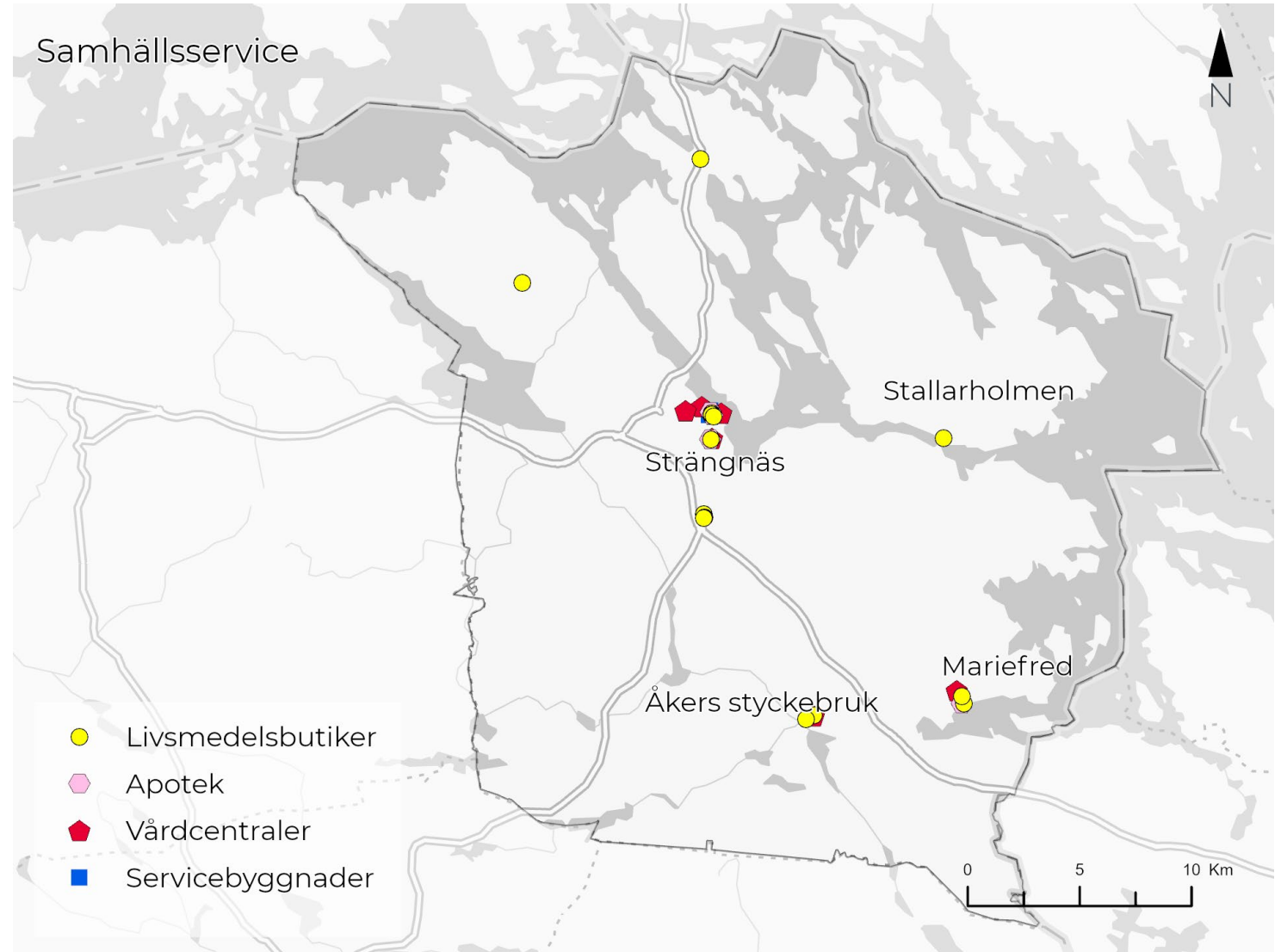
Avstånden har framförallt valts med utgångspunkt i rimliga avstånd till livsmedelsbutiker. Detta då denna service är den som alla människor behöver ha nära till och som används ofta i vardagslivet.

Samhällsservice - översiktskarta

Kartan ger en översiktlig bild av hur samhällsservice är lokaliserad inom Strängnäs kommun. Det finns en tydlig koncentration av samhällsservice i tätorten Strängnäs med ett större utbud av service jämfört med andra tätorter. I Strängnäs centrum finns alla servicetyper representerade. Söder om Strängnäs, i anslutning till E20, ligger tre större livsmedelsbutiker.

Kommunens alla tätorter har minst en lokal livsmedelsbutik och minst ett apotek eller apoteksombud. Vårdcentral och servicebyggnader finns däremot inte i alla tätorterna.

I Mariefred finns både vårdcentral och apotek. I Åkers styckebruk finns vårdcentral och ett apoteksombud och i Stallarholmen endast ett apoteksombud. Apoteksombuden är dock inte markerade som apotek i kartan eftersom de är lokaliserade till livsmedelsbutiker.

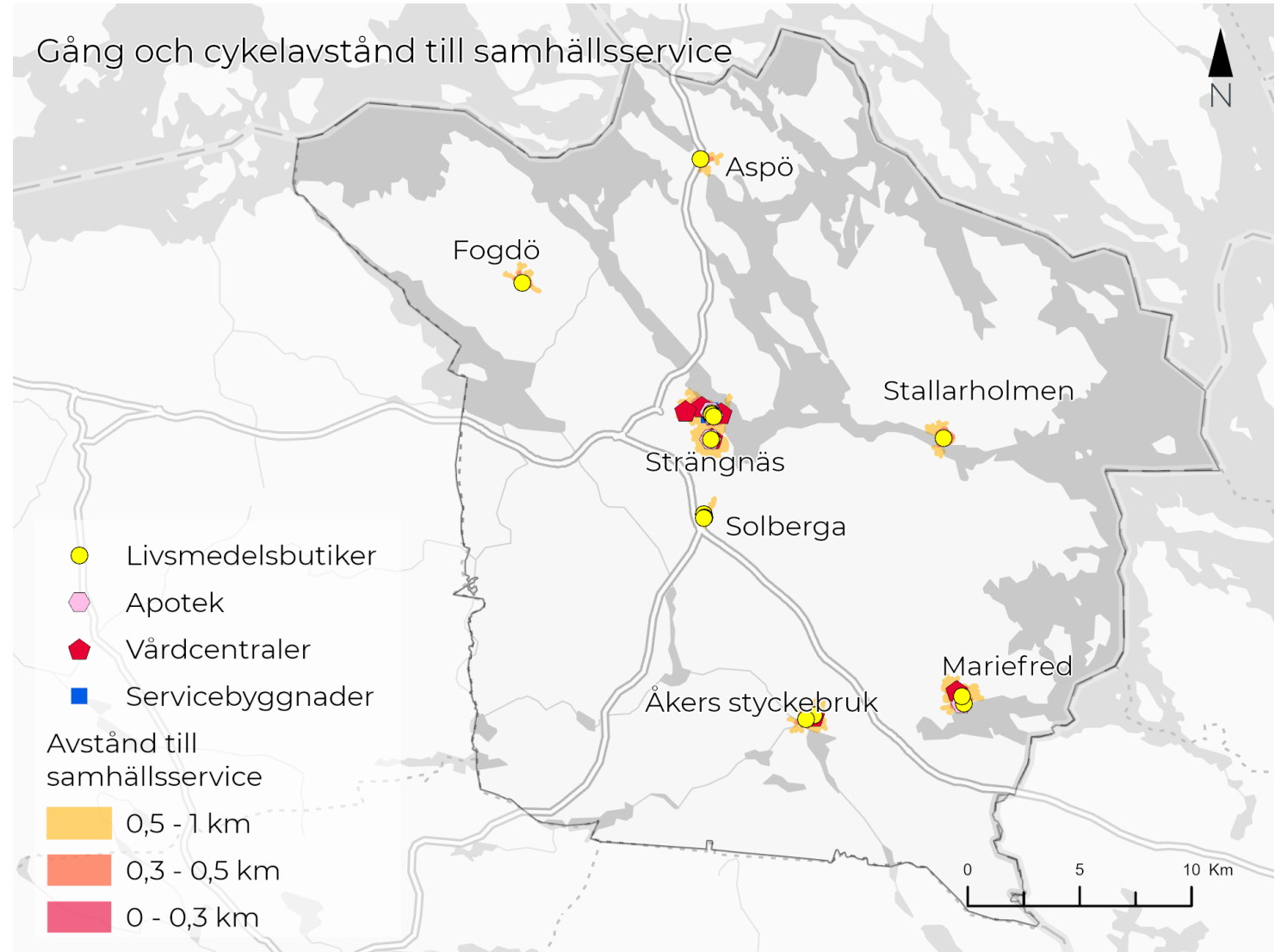
Samhällsservice - avstånd

Samhällsservicen i Strängnäs kommun ligger främst inom gångavstånd i kommunens tätorter. Den service som finns utanför tätorterna utgörs av fem livsmedelsbutiker. Två av dessa är av lokal karaktär och ligger i Fogdö respektive Aspö. Tre ligger vid motorvägen, i Solberga.

De två lokala livsmedelsbutikerna har något större upptagningsområde inom 1 km än de tre butikerna vid motorvägen.

För mer socioekonomiskt svaga områden i kommunen är avstånden till samhällsservice generellt korta. I det socioekonomiskt starkaste området i Mariefred finns ingen samhällsservice inom gångavstånd.

Med hänsyn till kommunens befolkningstäthet kan det sägas att samhällsservicen ligger till stor del där tätheten är som störs, med undantag av de butiker som är lokaliserade i Solberga.

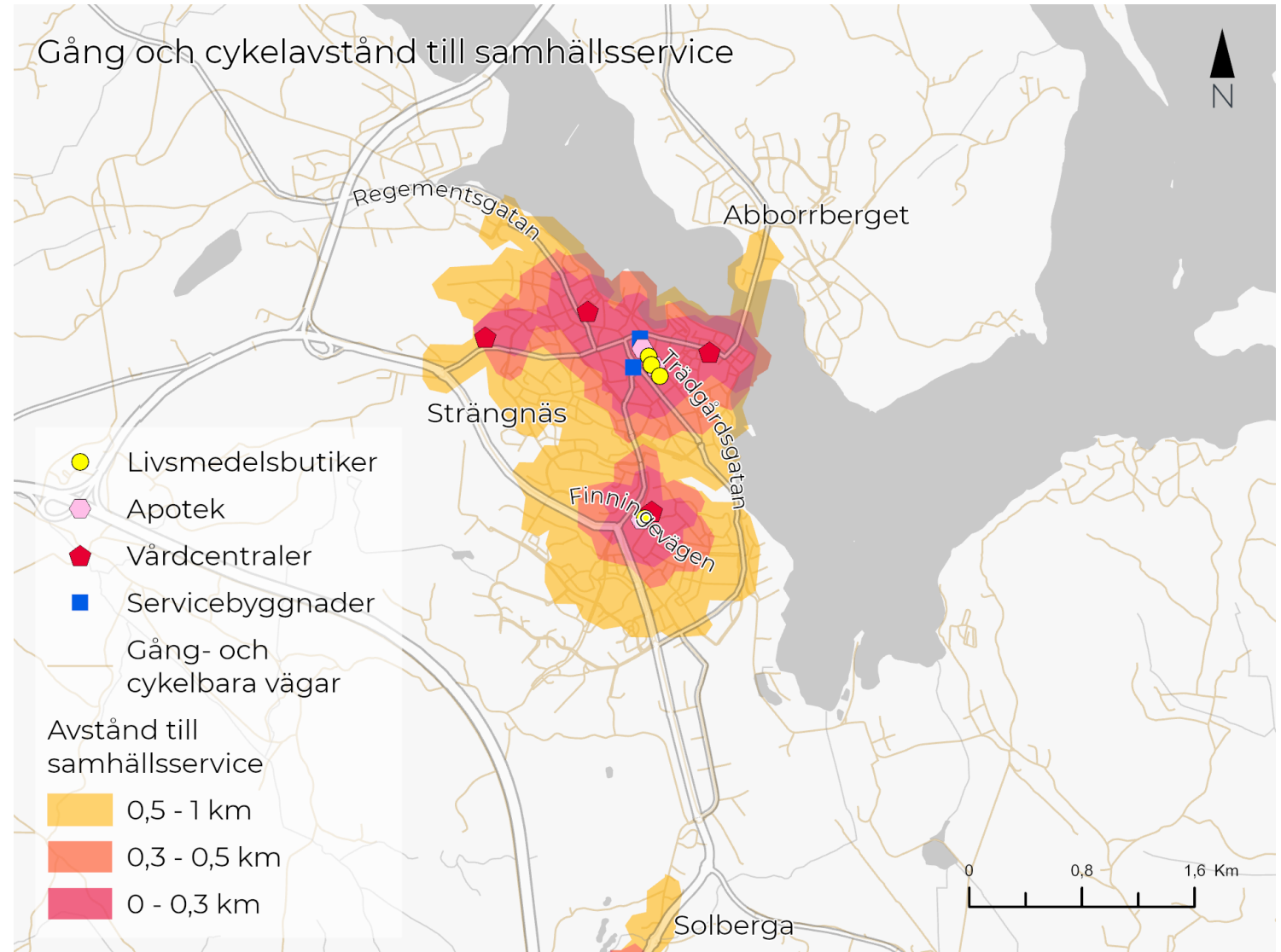
Avstånd till samhällsservice Strängnäs tätort

Stora delar av Strängnäs tätort ligger inom 1 km gång- och cykelavstånd från samhällsservice.

Vårdcentralerna ligger mer utspridda medan apotek, servicebyggnader och livsmedelsbutiker är koncentrerade till Trädgårdsgatan samt centrumet vid Finningevägen. Boende i Abborrhberget har ingen samhällsservice inom gångavstånd.

Framtida nybyggnation vid Regementsgatan skulle i nuläget inte ha samhällsservice inom gångavstånd och en etablering av ny service kan främja gång- och cykelresor hos de inflyttade.

Söder om tätorten ligger tre större livsmedelsbutiker vid infarten från E20 i Solberga handelsområde. Dessa butiker ligger inte på gång- eller cykelavstånd för boende i tätorten och nås troligen främst med bil eller kollektivtrafik.

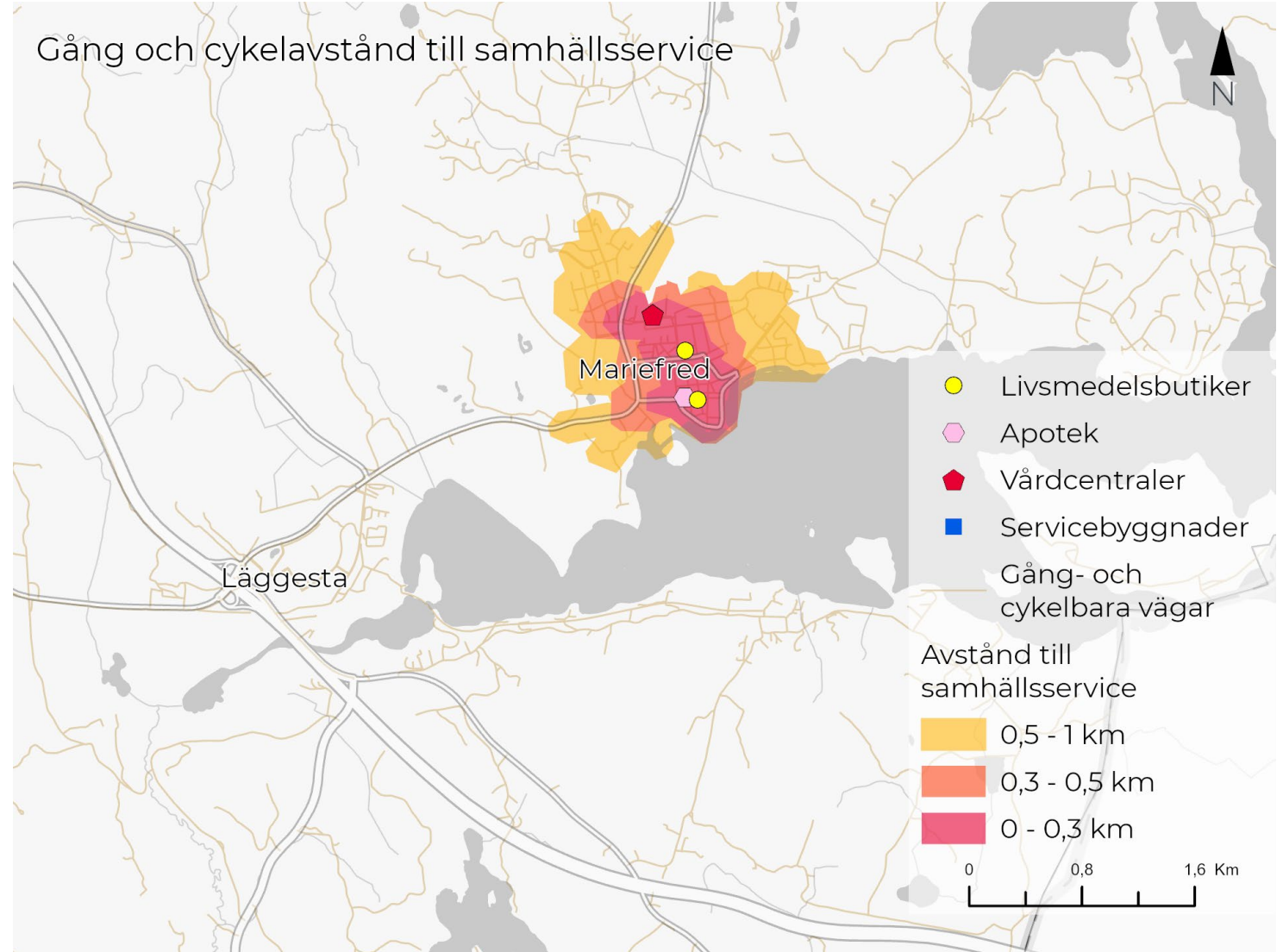

Avstånd till samhällsservice Mariefred - Läggesta

I centrala Mariefred finns apotek, två livsmedelsbutiker och en vårdcentral. Detta gör att större delen av tätorten har gång- och cykelavstånd till samhällsservice. För de som bor i tätortens ytterkanter, och för boende i Läggesta, blir bilen troligen ett mer attraktivt färdmedel.

Vårdcentralen är något mer tillgänglig för boende i de norra delarna medan livsmedelsbutikerna och apoteket har högre tillgänglighet för de mest centrala delarna.

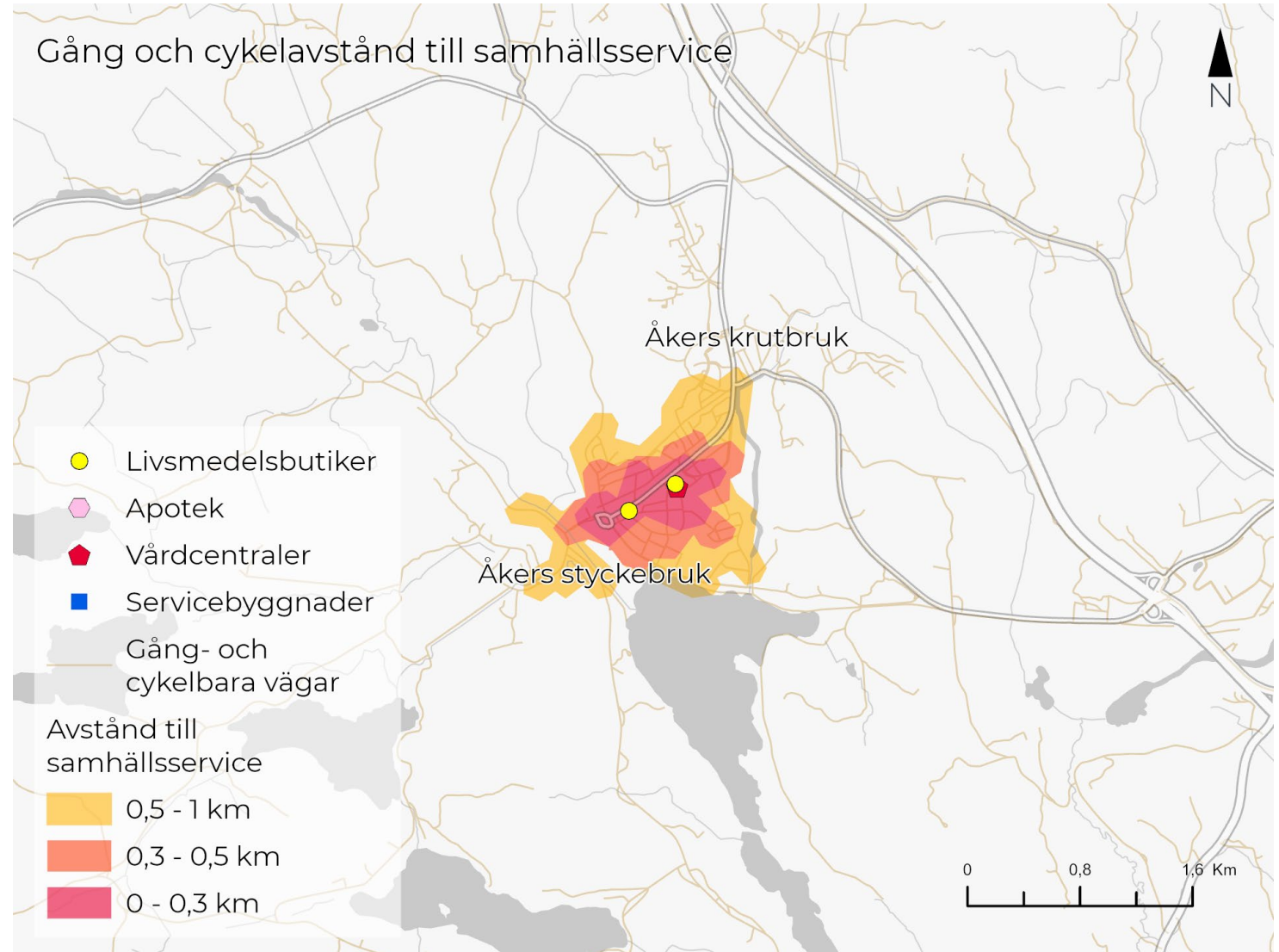
Läggesta saknar idag samhällsservice. Samtidigt är det mycket nybyggnation i området vilket ger möjlighet för etablering av ny samhällsservice. Den bör utformas med god anknytning till existerande gång- och cykelvägar och kollektivtrafik.

Avstånd till samhällsservice Åkers styckebruk

Åkers styckebruk har två livsmedelsbutiker samt en vårdcentral vilket gör att större delen av tätorten ligger inom 1 km gångavstånd. Åkers krutbruk har inte lika god tillgänglighet till samhällsservice som resten av tätorten. Tätorten har inget apotek men livsmedelsbutiken är ett apoteksombud vilket gör att boende i orten ändå får tillgång till apoteksservice.

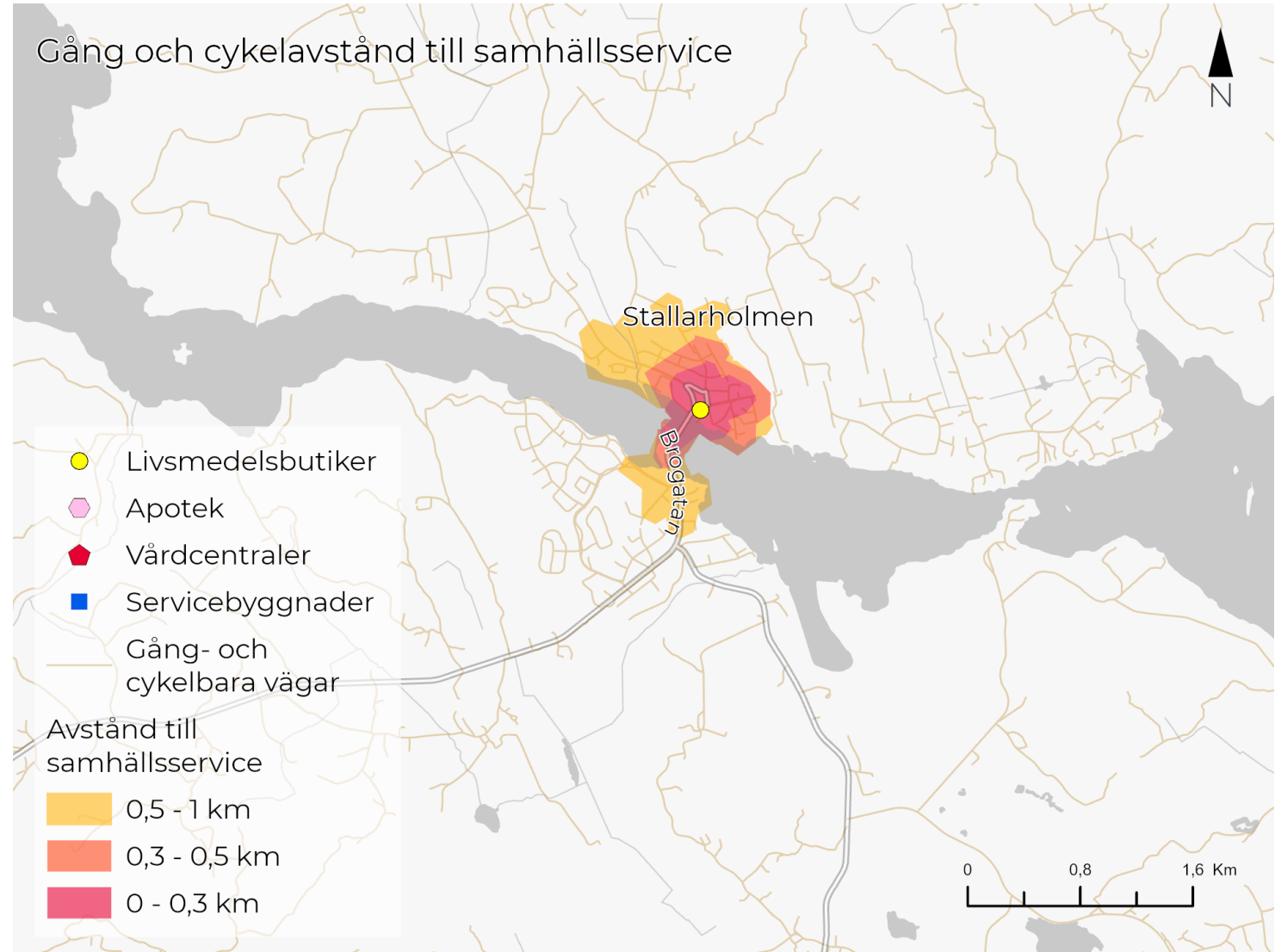
Den centrala delen av Åkers styckebruk är en av de mer socioekonomiskt svaga områdena i Strängnäs. Det området har god tillgång till samhällsservice, medans mer socioekonomiskt starka områden i tätortens utkanter har lite längre avstånd.

Avstånd till samhällsservice Stallarholmen

Stallarholmen har endast en livsmedelsbutik inom tätorten som även är ett apoteksombud. Det är främst boende norr om bron som bor inom gångavstånd till butiken.

Den socioekonomiska styrkan och befolkningstätheten är likartad på båda sidorna om bron.

Målpunkter:
kultur, idrott och
lekplatser

Avstånd till kultur och idrott

Typ av målpunkt spelar roll

Det finns inget tydligt svar på vad som ska anses vara ett rimligt gång- och cykelavstånd till olika målpunkter. Däremot har tidigare studier (se till exempel Trafikverket 2018 ; Gil Solá, Andersson & Vilhelmsson, 2019) visat att det är viktigt att tänka på vilken *typ* av målpunkt det handlar om.

Vissa målpunkter som människor ofta besöker, till exempel grönområden, kan vara viktiga att ha i närheten av bostaden. För andra målpunkter, såsom lokaler för föreningsliv, dit människor behöver ta sig mer sällan kan avståndet spela mindre roll.

När det kommer till sådant som idrottsfunktioner, kulturinstitutioner och andra fritidsaktiviteter är det också viktigt att tänka på att olika personer har olika intressen, varpå det inte bara är avstånd till målpunkter som är viktigt utan också vilket utbud som finns.

Olika grupper har olika förutsättningar

Olika grupper har olika förutsättningar för att förflytta sig. Enligt en studie har till exempel 6-12 åringar en ungefärlig räckvidd om 200 meter om det ska ta sig till en lekplats på egen hand. Har barnet sällskap av en vuxen är längre sträckor möjliga att ta sig, uppemot 1,5 km meter för en frisk vuxen (Stockholms stad, 2007).

Avstånd som används i analysen

I efterföljande analys har barn respektive vuxnas olika räckvidd tagits hänsyn till genom att olika avstånd använts för respektive nätverksanalys. För de målpunkter som inte har barn som primär målgrupp har längre avstånd använts (0 – 1 km, 1 – 3 km och 3 – 5 km). För de målpunkter som är extra viktiga för barn och unga har kortare avstånd använts (0 – 0,5 km, 0,5 – 1,5 km och 1,5 – 3 km).

En separat analys har gjorts för lekplatser där endast ett avstånd används, 500 m. Detta avstånd anges i riktlinjer hos exempelvis Region Gotland och Vallentuna kommun som acceptabelt avstånd. Detta bör dock ses som en maxgräns, särskilt för yngre barn.

Kultur och idrott – urval från kommunens underlag

Urval från kommunens underlag

Det första steget i nätverksanalysen för målpunkter var att utifrån kommunens dataunderlag välja ut relevanta målpunkter att analysera. För att genomföra analysen har flera shapefiler från kommunens underlag lagts samman till en genom en merge.

Målpunkter för vuxna

I de kartor som visar avstånd till målpunkter för vuxna har en indelning mellan målpunkter som knyter an till kultur respektive idrott gjorts.

I kategorin kultur ingår följande från kommunens underlag:

- Bibliotek
- Museum
- Galleria
- Scener

I kategorin idrott ingår följande:

- Simhallar
- Gym
- Idrottsplats och hallar
- Övriga sportanläggningar
- Skateparker
- Skridskoåkning (ishall/isbana)
- Utegyms

Målpunkter för barn och unga

I de kartor som visar avstånd till målpunkter för barn och unga har en indelning gjorts mellan målpunkter som knyter an till lek och kultur respektive idrott.

I kategorin lek och kultur ingår följande från kommunens underlag:

- Bibliotek
- Fritidsgårdar
- Lekplatser
- Öppna förskolor

I kategorin idrott ingår följande:

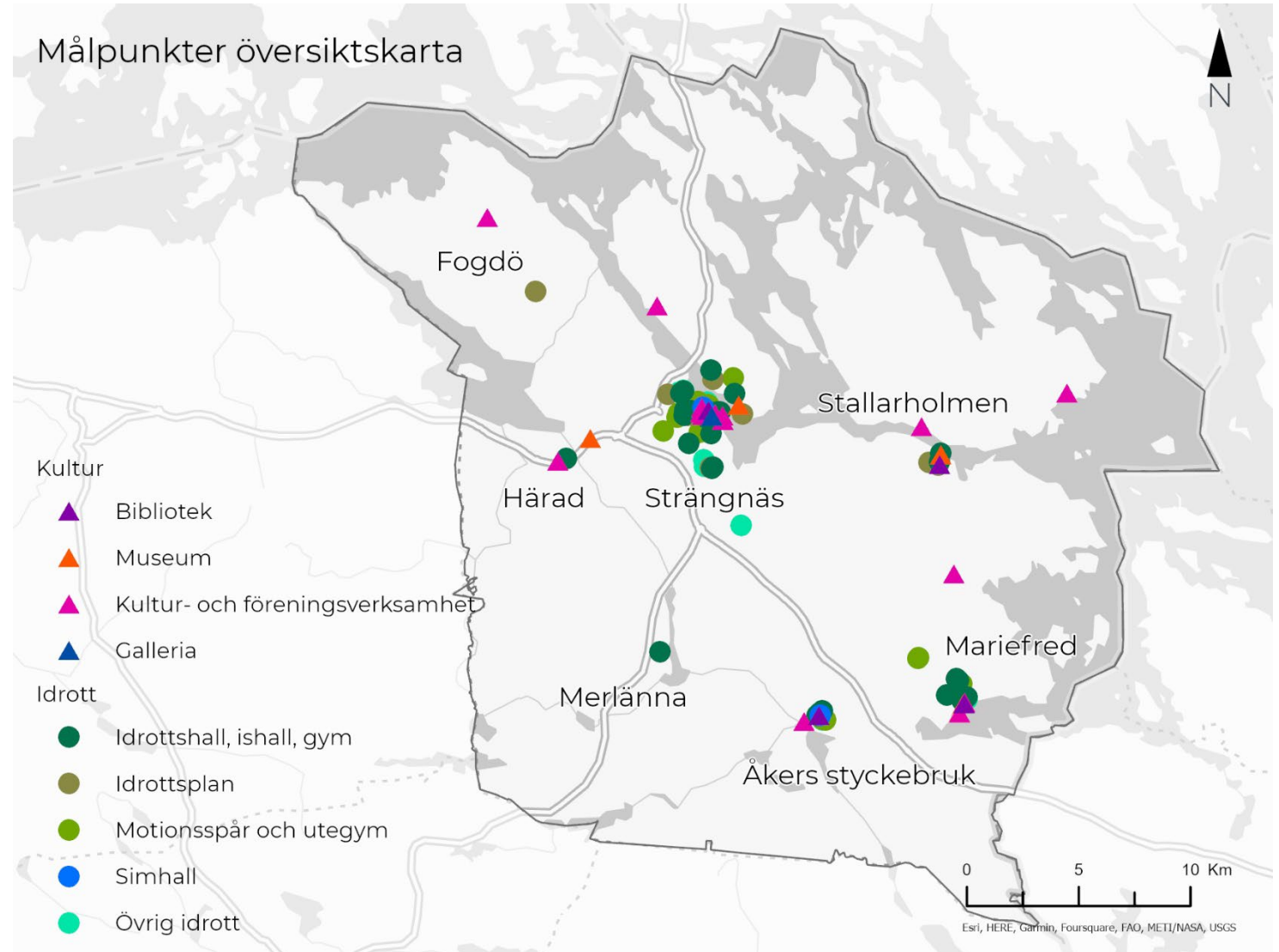
- Simhallar
- Idrottsplats och hallar
- Övriga sportanläggningar
- Skateparker
- Skridskoåkning (ishall/isbana)
- Utegyms

Kultur och idrott - översiktskarta

Kartan ger en översiktlig bild av hur olika typer av målpunkter är placerade inom Strängnäs kommun. Kartan visar en tydlig koncentration av målpunkter till tätorten Strängnäs där det dessutom finns en större utbudsvariation jämfört med andra tätorter. Även i Mariefred finns en viss koncentration av målpunkter.

I alla kommunens tätorter finns både någon form av kulturverksamhet och idrottsverksamhet.

I kategorin övrig idrott ingår exempelvis skytte, dans, ridning, kampsport och tennis. Strängnäs tätort har bäst idrottsutbud. Här finns alla kategorier representerade och inom kategorin övrig idrott finns bågskytte, tennis, discgolf och skatepark. Här finns också kommunens enda danslokal.

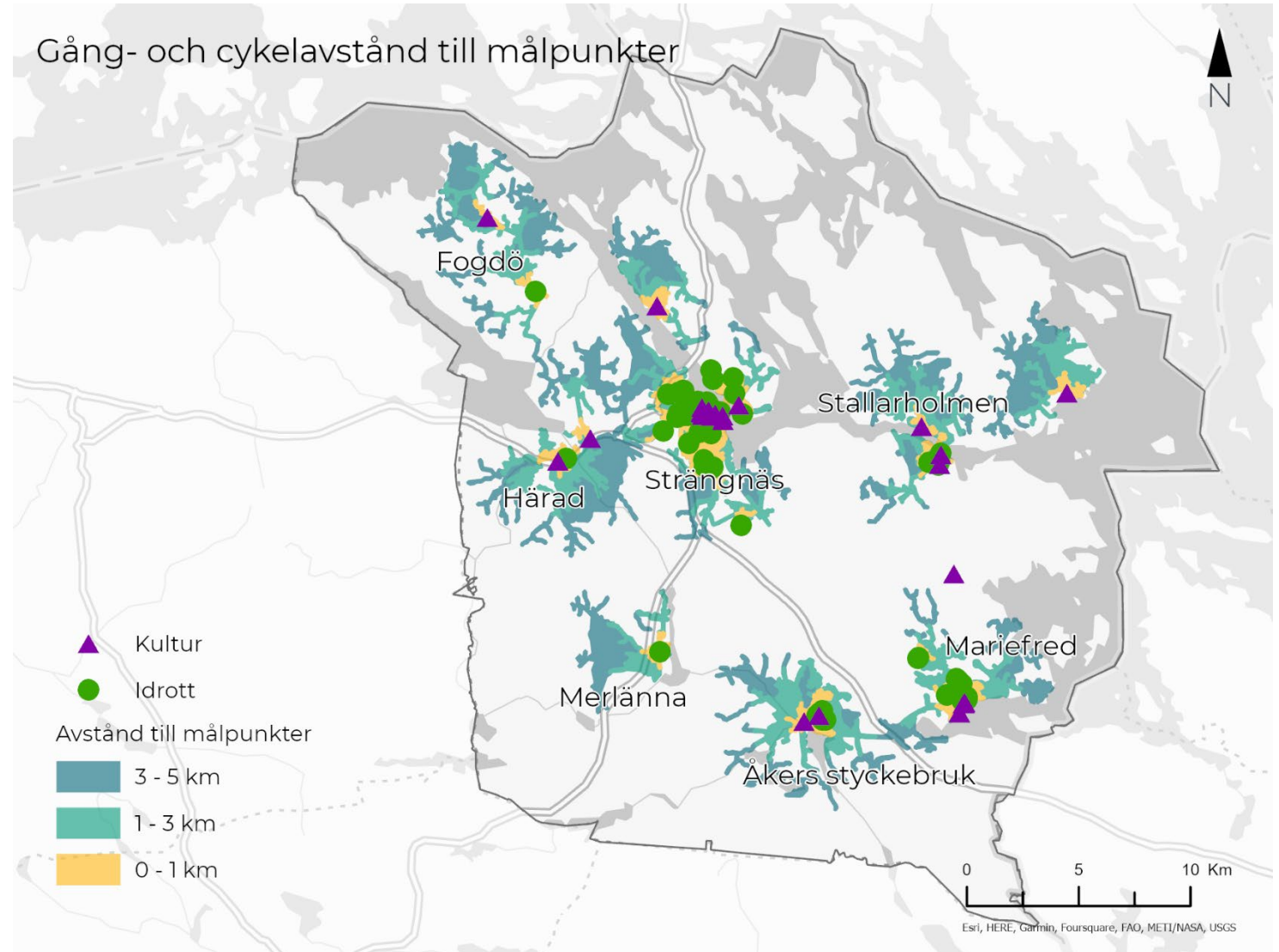

Kultur och idrott - avstånd

Det är tydligt att de som bor i en av kommunens tätorter har kortare avstånd till målpunkter jämfört med de som bor i mer perifera lägen. Detta då det är i kommunens tätorter som de flesta målpunkter återfinns. Vidare är befolkningskoncentrationen som högst i kommunens tätorter.

Kultur- och idrottsmålpunkter är dock inte uteslutande lokaliserade i tätorterna. Det finns några målpunkter även i mer glesbefolkade delar av kommunen. Dessa utgörs dock oftast av någon form av enstaka idrottsplan eller hembygdsgrd.

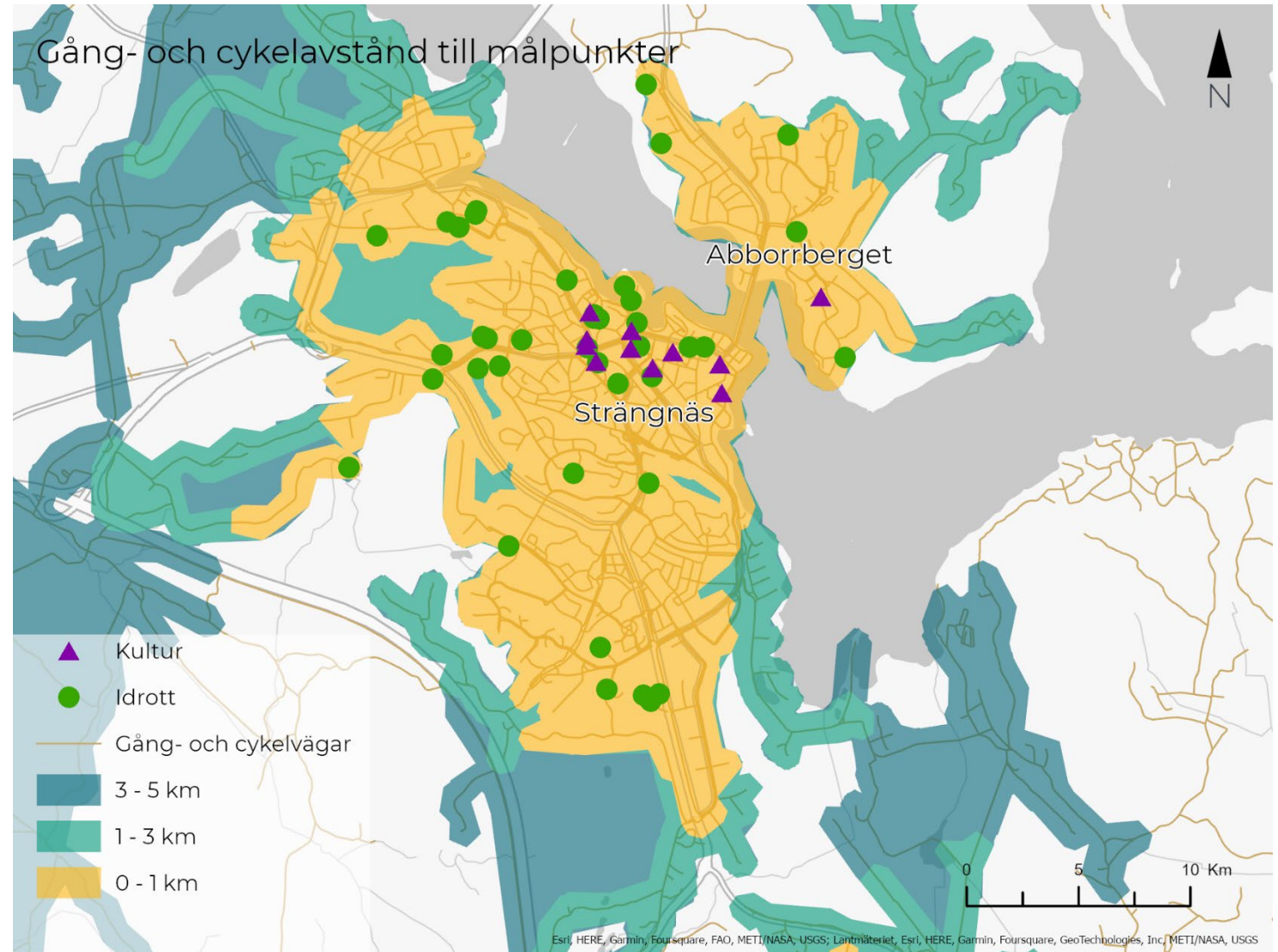
För att öka nätverksanalyskartornas läsbarhet har symboliseringen av målpunkter förenklats till att enbart visa målpunkter kopplade till kultur respektive idrott.

Avstånd till kultur och idrott Strängnäs tätort

Inom Strängnäs tätort finns ett stort utbud av målpunkter. Här finns bland annat museum, bibliotek, galleria samt teater och andra kulturanläggningar. Det finns också en mångfald av olika idrottsmålpunkter så som motionsspår, utegym, simhall, idrottsplan med mera.

Inom i princip hela tätorten finns en målpunkt inom en kilometer. Målpunkterna inom kulturella verksamheter är koncentrerade till centrala Strängnäs medan idrottsmålpunkterna är mer jämnt utspridda över tätorten. Det innebär att boende i de södra delarna av tätorten har längre än 1 km till kulturmålpunkterna.

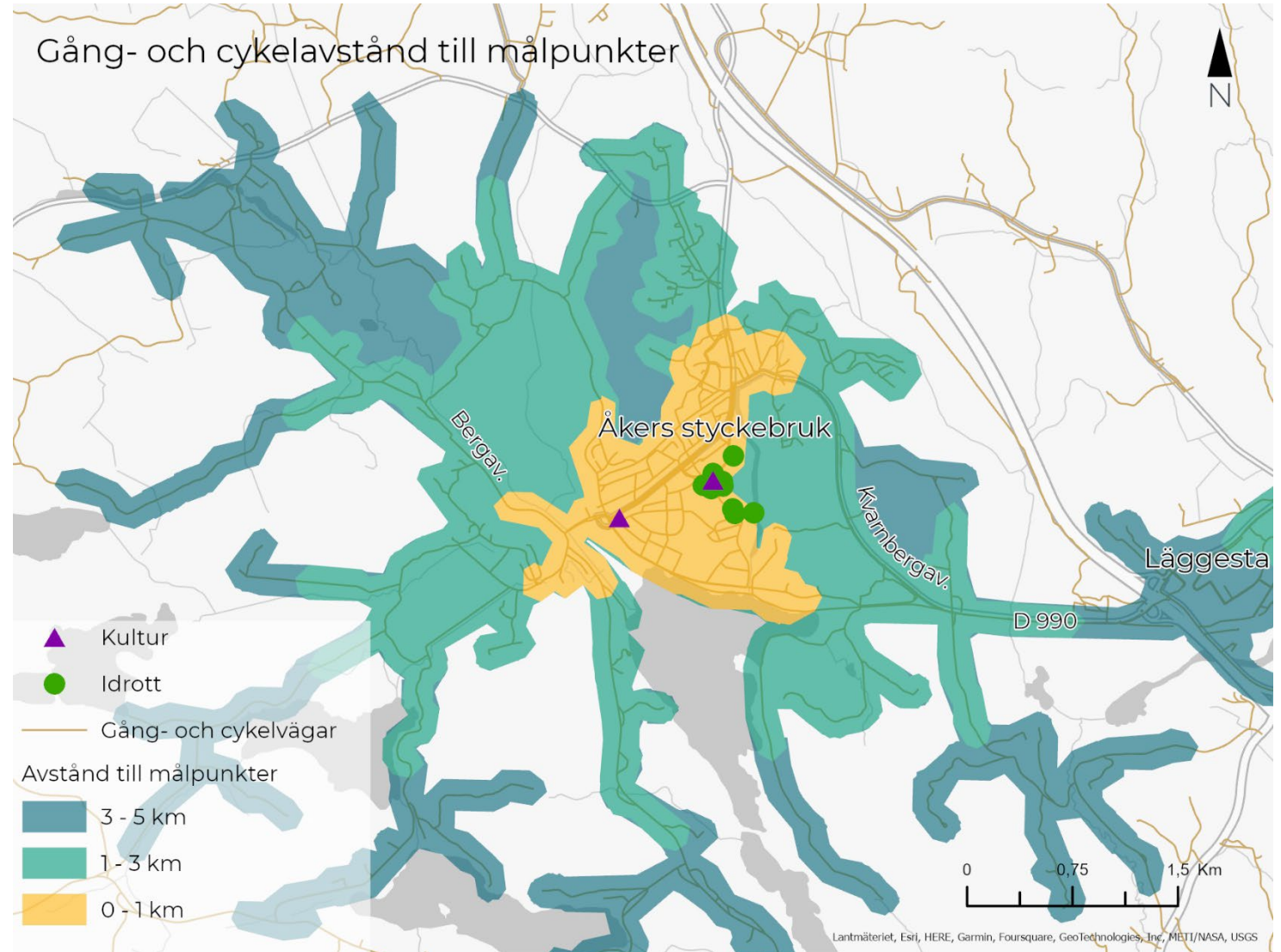

Avstånd till kultur och idrott Åkers styckebruk

Inom tätorten finns bibliotek, Folkets hus samt olika typer av idrottsmålpunkter såsom simhall, idrottsplan, idrottsbana och utegym. Inom nästan hela tätorten är det max en kilometer till en målpunkt.

Den separerade cykelvägen längs med D990 och Kvarnbergavägen gör att även områdena bort mot Läggesta når målpunkterna i Åkers styckebruk inom 5 km.

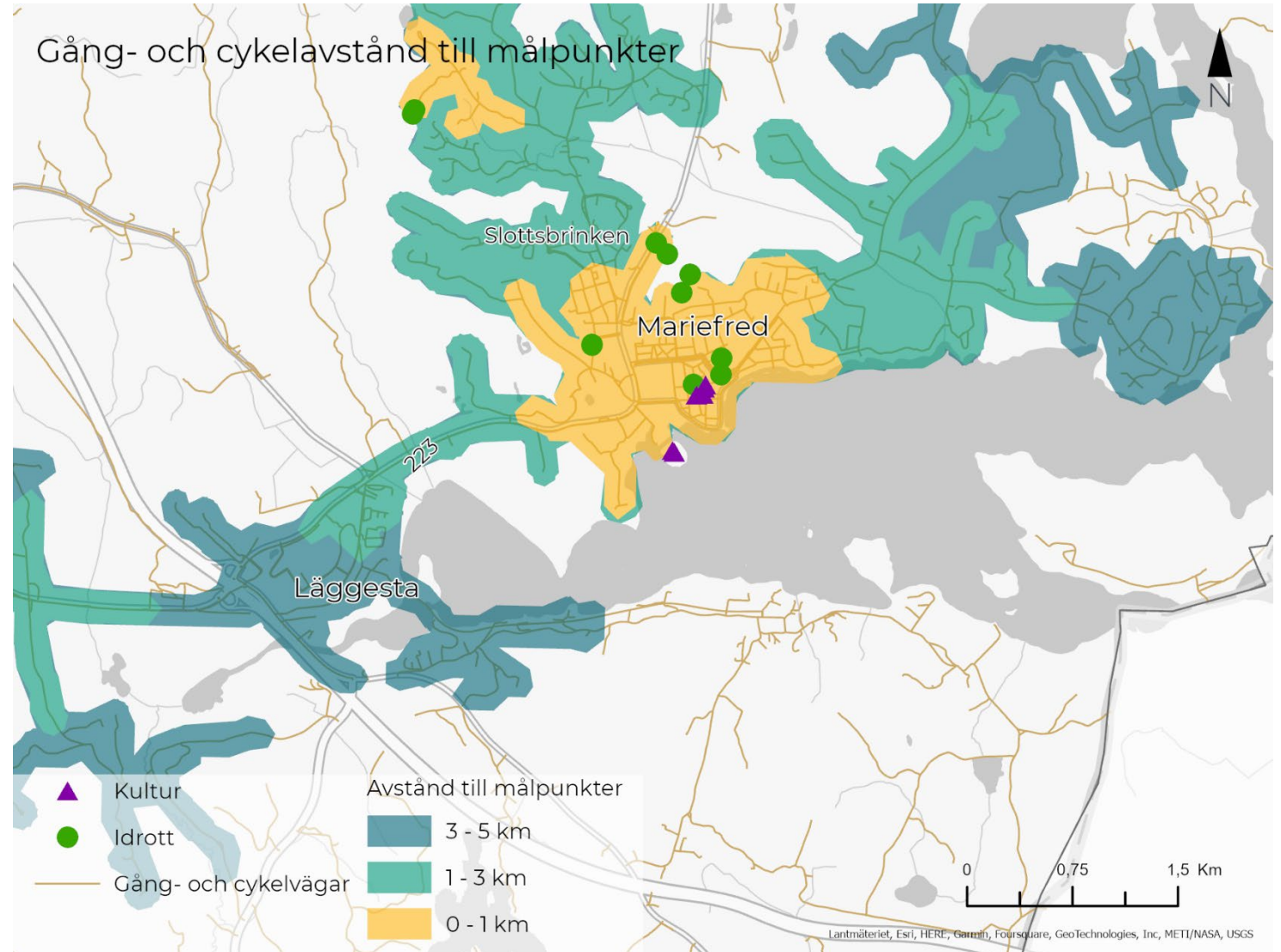
Det stora upptagningsområdet norr och söder om tätorten beror på att trafikeringen på omkringliggande vägarna inte är så tung. Det gör att vägarna klassas som cykelbara. Samtidigt är flera av dessa vägar, till exempel Bergavägen, smala och saknar vägren och belysning. Det gör att även om det är ett överkomligt cykelavstånd rent avståndsmässigt så finns risken att cykeln inte upplevs som ett attraktivt alternativ.

Avstånd till kultur och idrott Mariefred-Läggesta

I Mariefred finns bibliotek, museum samt olika typer av idrottsmålpunkter, däribland idrottsplan, utegym, motionsspår, idrottshall och skatepark. Inom större delen av tätorten är det max en kilometer till någon typ av målpunkt. Norr om centrala Mariefred, kring norra delen av Slottsbrinksvägen, är avstånden längre men dock inte mer än 3 km.

Läggesta saknar i dagsläget egna målpunkter. Det utbud av målpunkter som Mariefred erbjuder ligger dock inom 1 - 5 km från Läggesta. Särskilt positivt är den separerade gång- och cykelvägen längs väg 223 vilket möjliggör säker gång och cykling mellan orterna.

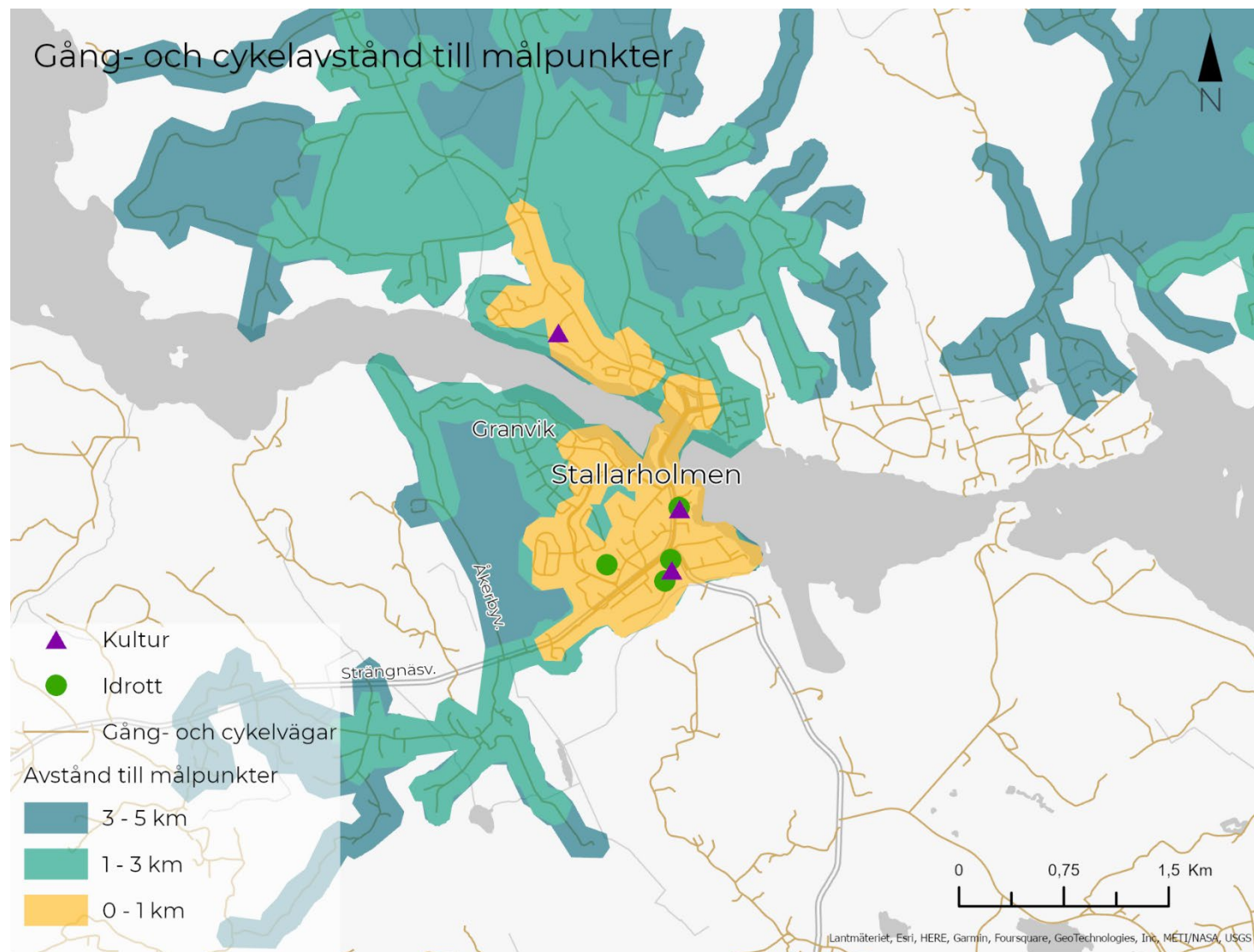

Avstånd till kultur och idrott Stallarholmen

I centrala Stallarholmen finns bibliotek, museum, gym och idrottsplaner. Norr om bron finns också en hembygdsförening. I centrala och östra delen av Stallarholmen, söder om bron, är det max 1 km till närmsta målpunkt. Väster om centrum är avstånden något längre, men inte mer än 3 km. Det kan vara intressant att undersöka hur en gång- och cykelväg från centrum genom skogsområdet (mellan Rosendalsvägen och Sundby allé) till Granvik skulle påverka upptagningsområdet.

Norr om bron är det längre än 1 km till närmaste idrottsmålpoint. För att öka tillgängligheten till sådan målpunkt för boende i området kan möjligheten till exempelvis ett utegym eller liknande i området undersökas.

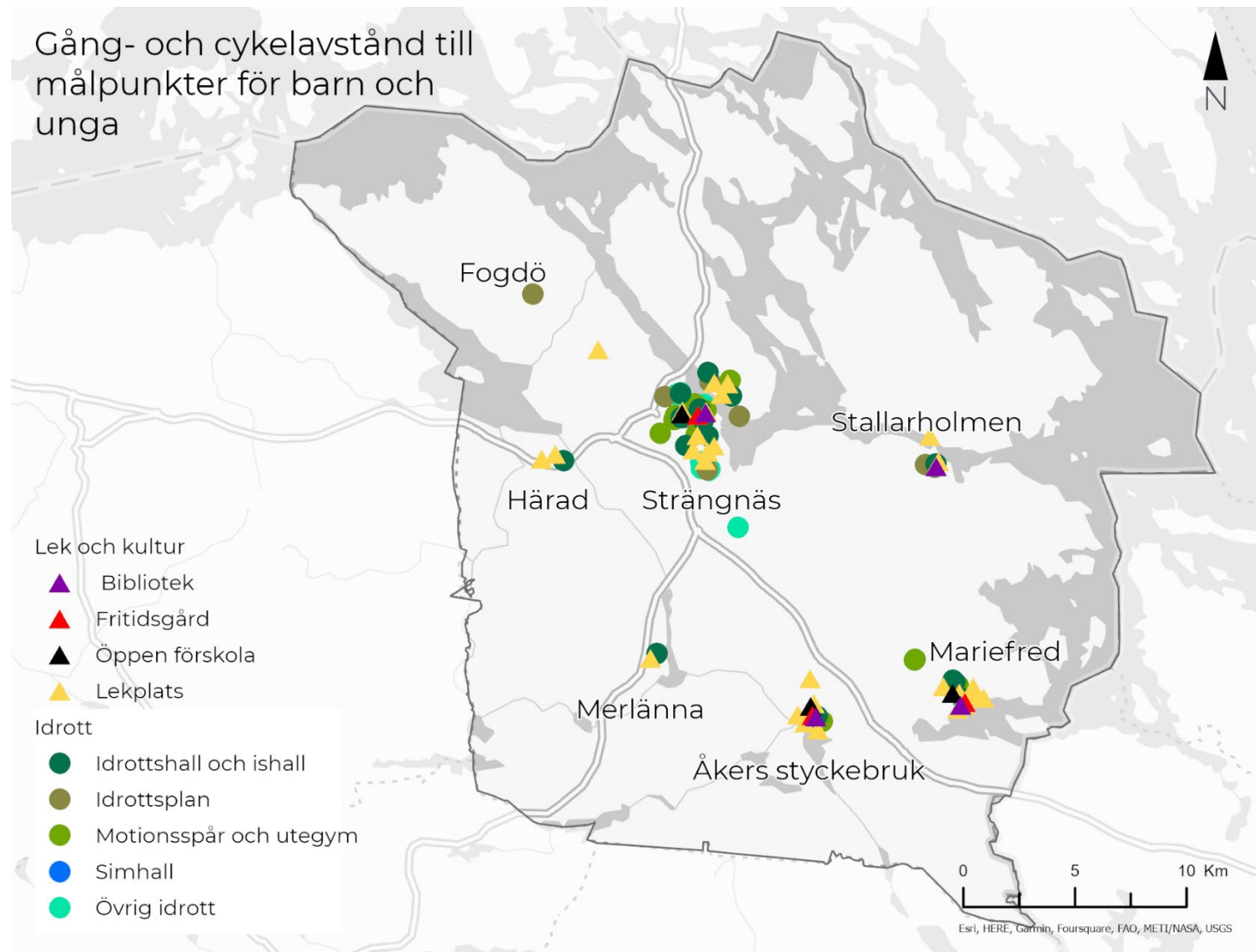
Upptagningsområdet västerut från Stallarholmen begränsas av att den parallella cykelvägen längs Strängnäsavägen tar slut strax väster om Rosenborg. Förslag på vidare analys är hur en förlängning av cykelvägen skulle påverka upptagningsområdet.

Målpunkter för barn och unga

Det finns en hög koncentration av målpunkter för barn och unga i Strängnäs tätort och här finns alla typer av målpunkter representerade.

Även övriga tätorter har ett varierat utbud av målpunkter för barn och unga. Något sämre är utbudet i Stallarholmen, här finns bibliotek men däremot varken öppen förskola eller fritidsgård.

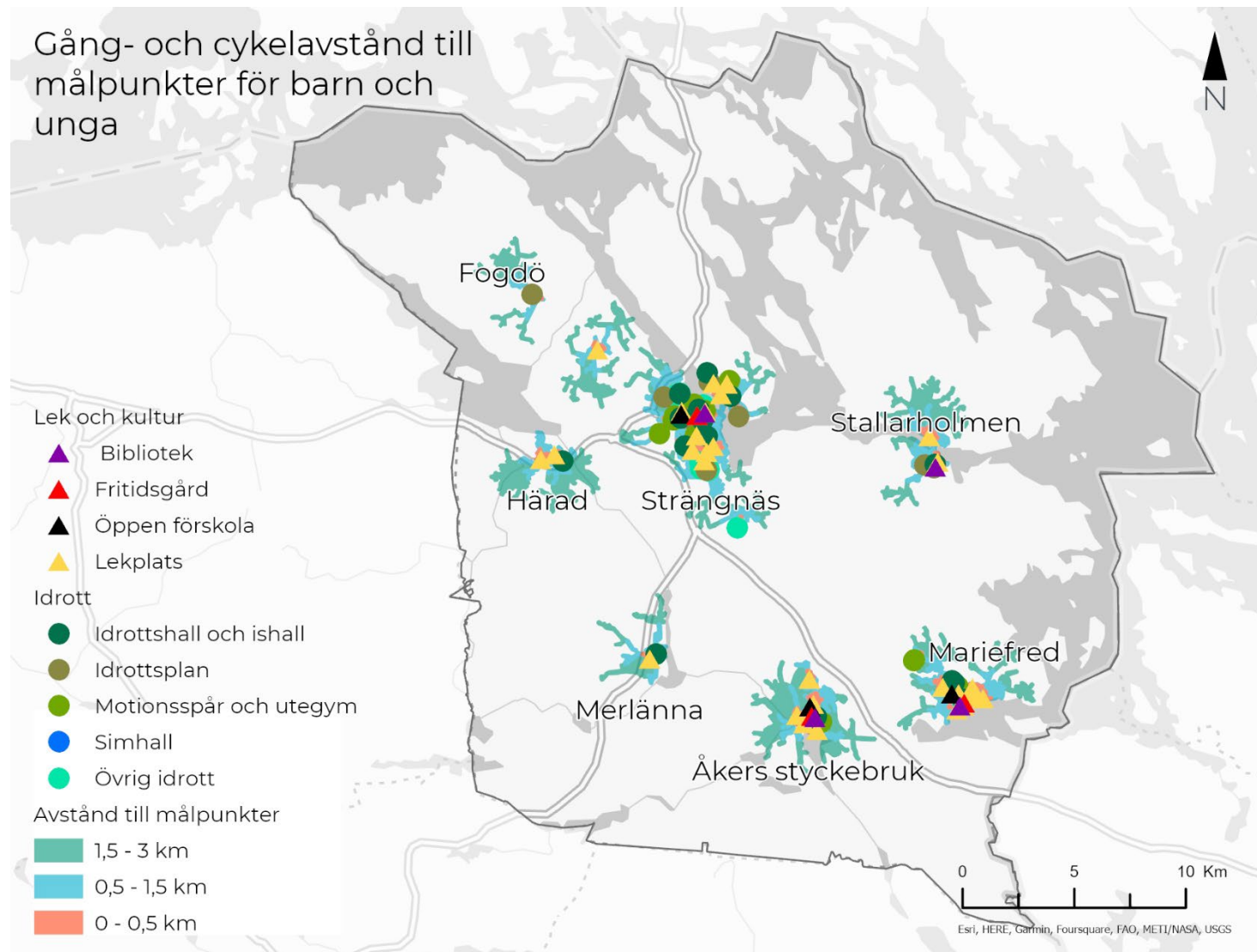
Avstånd till målpunkter för barn och unga – hela kommunen

Liksom för övriga målpunkter är det tydligt att de barn och unga som bor i kommunens tätorter har kortare avstånd till målpunkter jämfört med de som bor i mer perifera lägen.

En aspekt som är viktig att tänka på när man läser kartorna är att avståndet spelar olika stor roll beroende på vilken typ av målpunkt det handlar om. Till exempel bör lekplatser finnas på kortare avstånd medan platser som besöks mer sällan kan ligga längre bort. Därav har en separat karta med endast avstånd till lekplats gjorts för respektive tätort.

Även barnets ålder spelar roll för vilka avstånd som kan anses rimliga att ta sig med gång eller cykel. För ett äldre barn i högstadieåldern kan exempelvis 3 km till en fritidsgård vara möjligt att ta sig, medan det för ett yngre barn kan upplevas som ett långt avstånd.

Ett förslag för att fördjupa analysen framöver är därför att bryta ut specifika målpunkter som primärt riktar sig till en viss ålder, och göra separata analyser av avstånden till dessa.

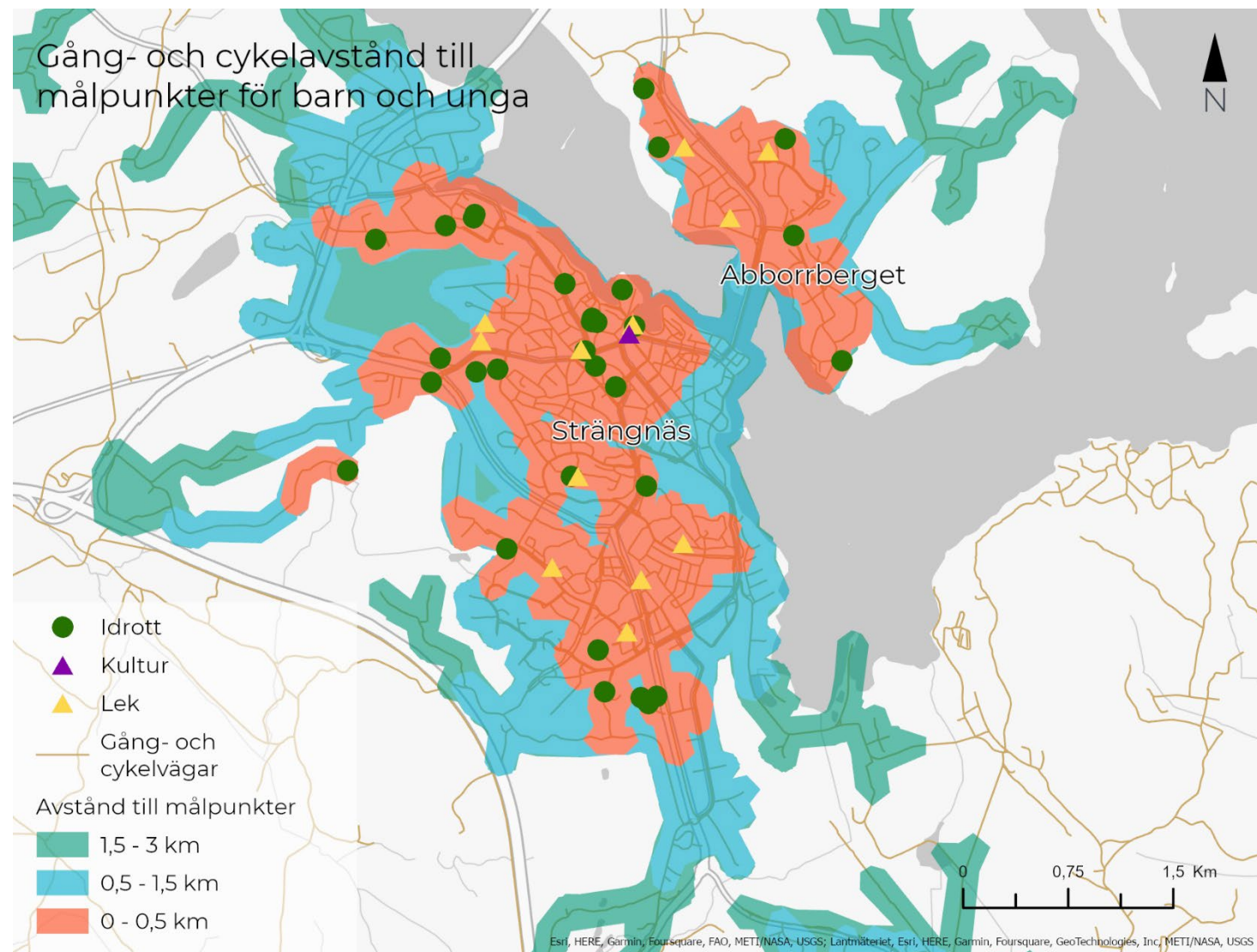

Avstånd till målpunkter för barn och unga – Strängnäs tätort

Inom en stor del av Strängnäs tätort är det max 500 m till närmsta målpunkt. I tätorten finns alla typer av målpunkter representerade, såväl lekplatser som bibliotek, fritidsgård och öppen förskola samt olika typer av idrottsmålponkter.

Det är något längre avstånd från de östra delarna av centrala Strängnäs, upp till 1,5 km. Detta beror dock inte på bristande gång- och cykelmöjligheter utan snarare på hur målpunkterna är belägna.

En intressant aspekt är att där den högsta koncentrationen av målpunkter för barn och unga återfinns är andelen barn och unga som lägst inom tätorten.

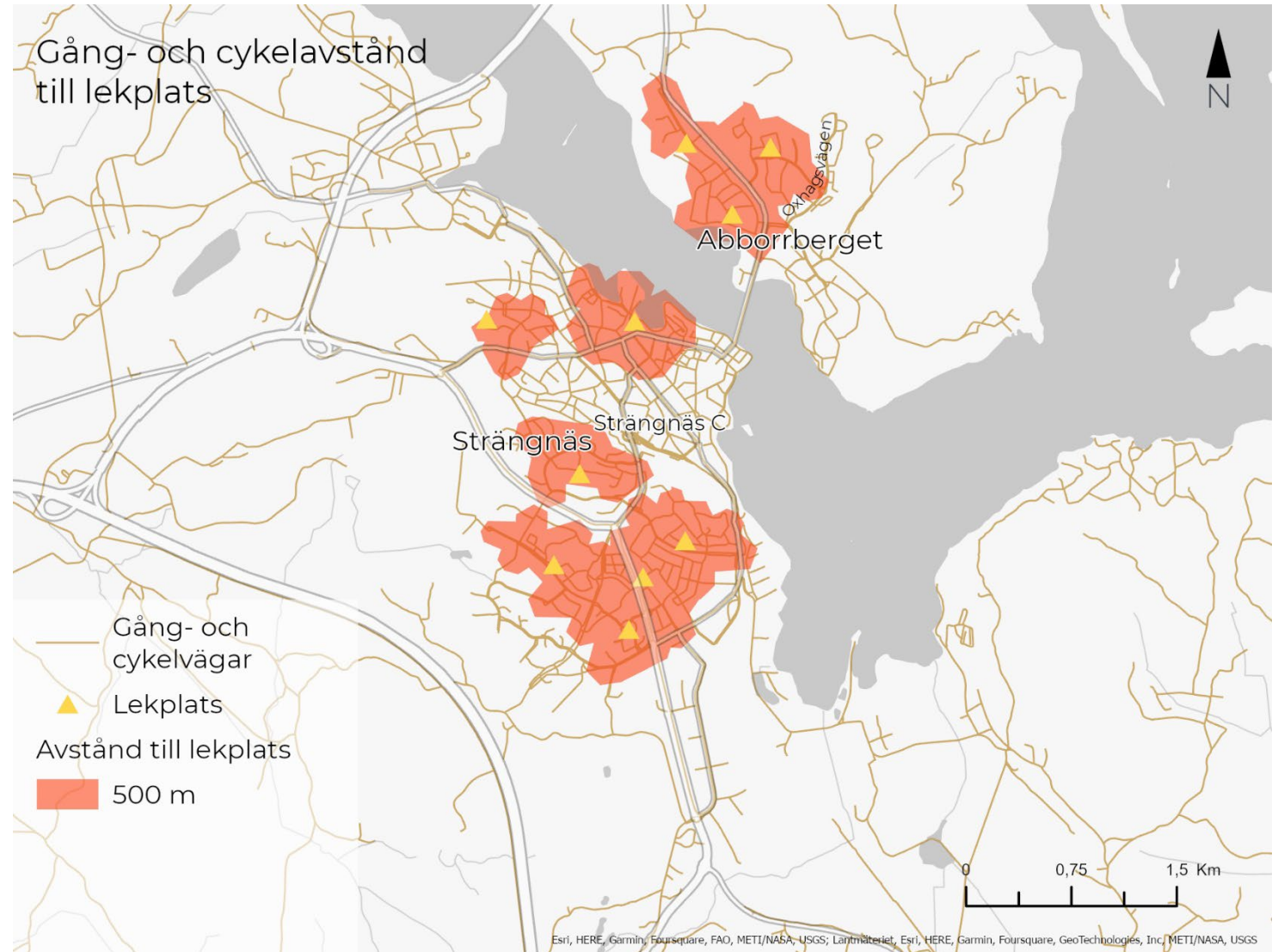

Avstånd till lekplatser – Strängnäs tätort

Lekplatserna i Strängnäs tätort är främst koncentrerade till områdena söder om centralstationen. I centrala Strängnäs, norr om centralstationen finns ett större område som helt saknar lekplatser och där avstånden till närmsta lekplats är mer än 500 meter. Även i delar av Abborrhberget, för boende längs Oxhagsvägen, är avståndet till närmsta lekplats mer än 500 meter.

Det bör sägas att det finns några mindre parker inom det område där lekplatser saknas. Dessa parker är inte utrustade med lekredskap men kan ändå utgöra en resurs för barn. För att kunna prioritera rätt i framtida insatser rekommenderas att kommunen gör en sociotopkartering som skulle kunna användas som underlag för att ge en mer rättvisande bild av läget.

I en sådan kartläggning kan även lekplatser klassificeras efter storlek och funktion, tex närlekplats, stadsdelslekplats med mera. Detta är viktigt att göra skillnader på olika typer av lekplatser, eftersom olika avstånd kan vara rimliga beroende på vilken typ av lekplats det handlar om.

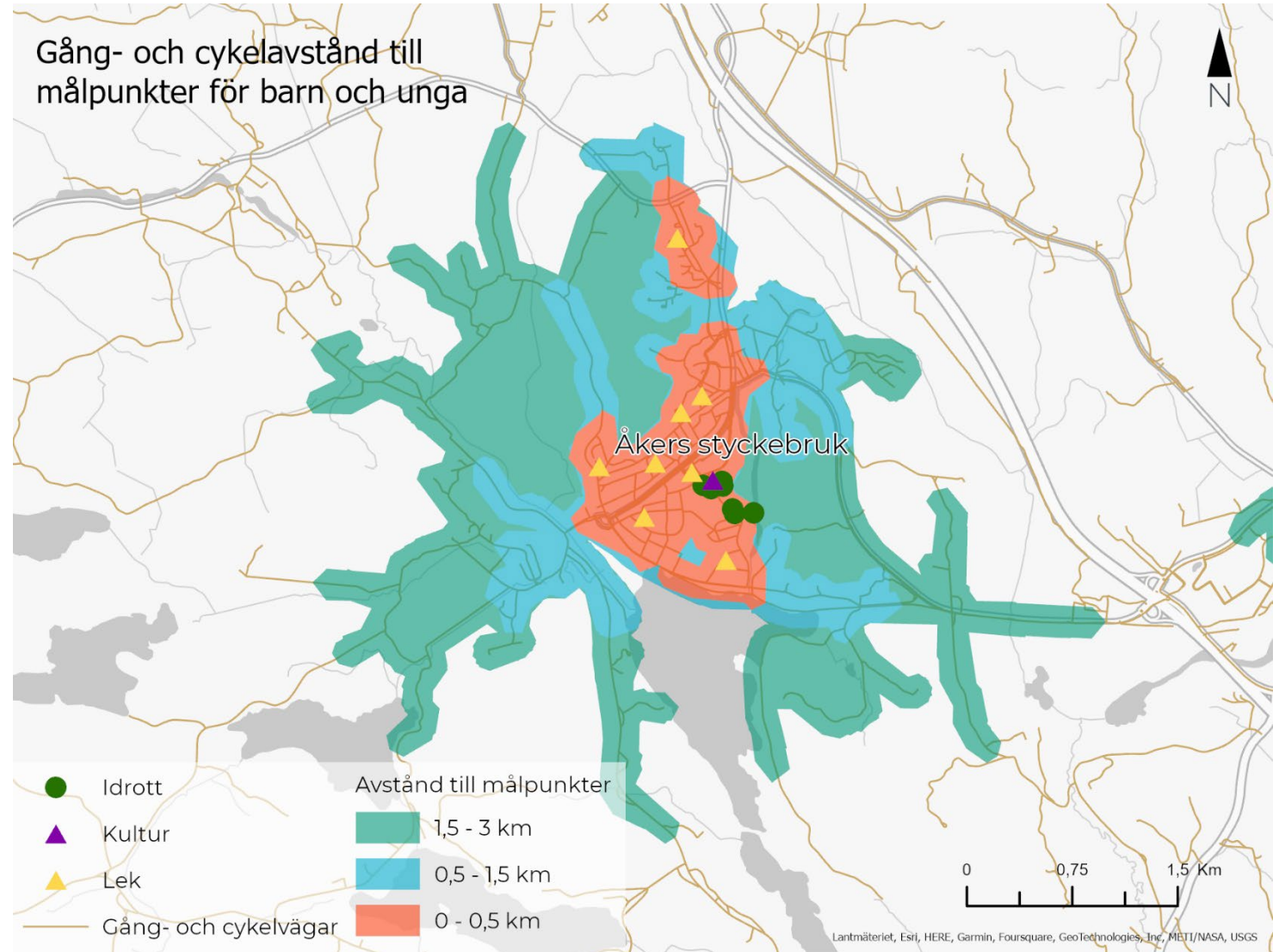
Avstånd till målpunkter för barn och unga – Åkers styckebruk

I Åkers styckebruk finns idrottsanläggningar, bibliotek, öppen förskola samt fritidsgård.

Idrottsanläggningarna är tydligt koncentrerade till östra delen av tätorten medan lekmöjligheter (lekplats och öppen förskola) är mer jämnt spridda.

Inom i princip hela tätorten är det max 500 meter till närmsta målpunkt. Målpunkterna i Åkers styckebruk har ett ganska stort upptagningsområde inom 3 km.

Störst koncentration av målpunkter är det i östra delen av tätorten, här är dock andelen barn och unga lägre än i västra delen av tätorten.

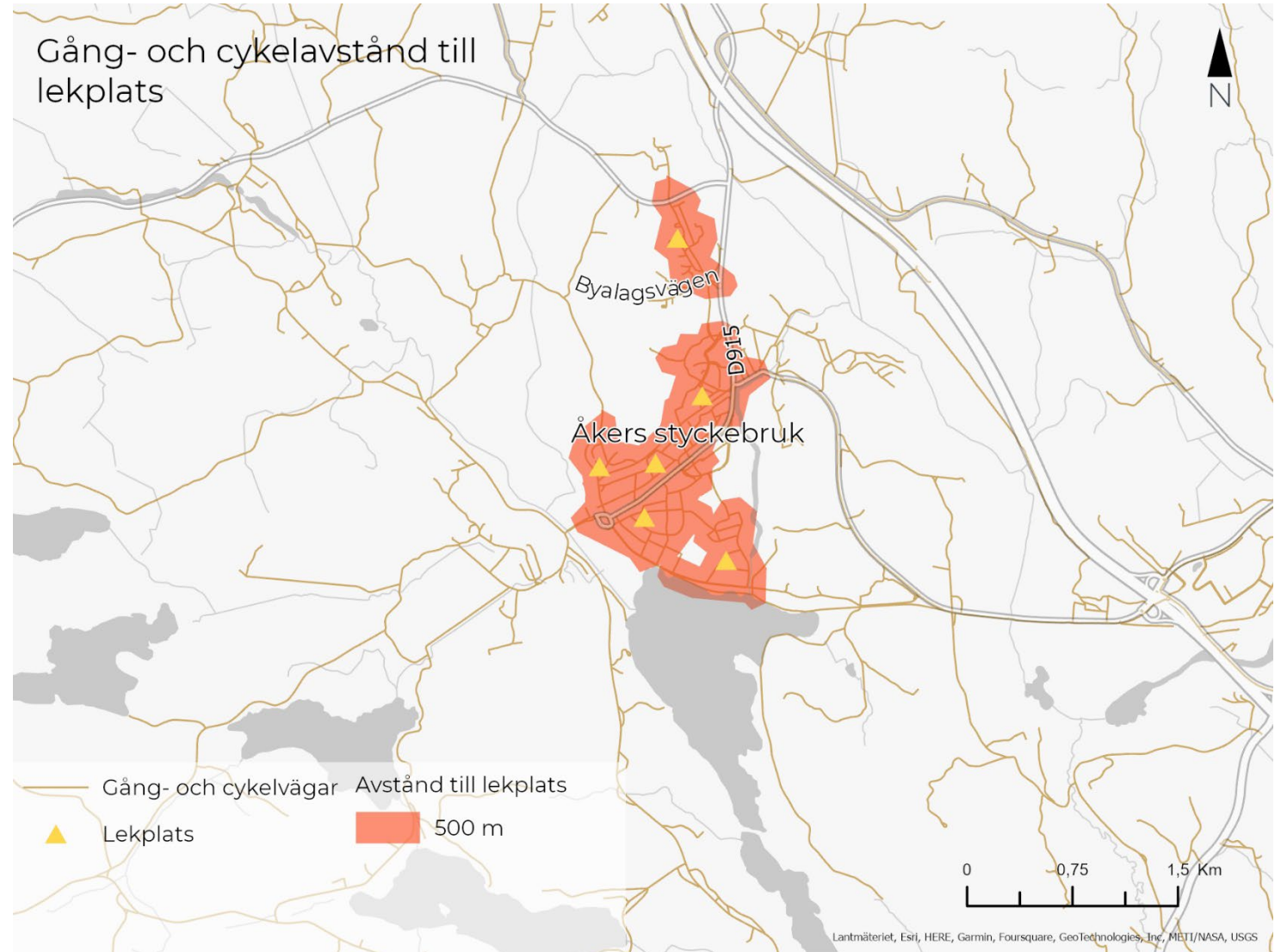

Avstånd till lekplatser – Åkers styckebruk

Inom nästa hela tätorten är det max 500 meter till närmsta lekplats.

Det är endast från ett mindre antal hus söder om Byalagsvägen och öster om väg D915 som det är mer än 500 meter till närmsta lekplats.

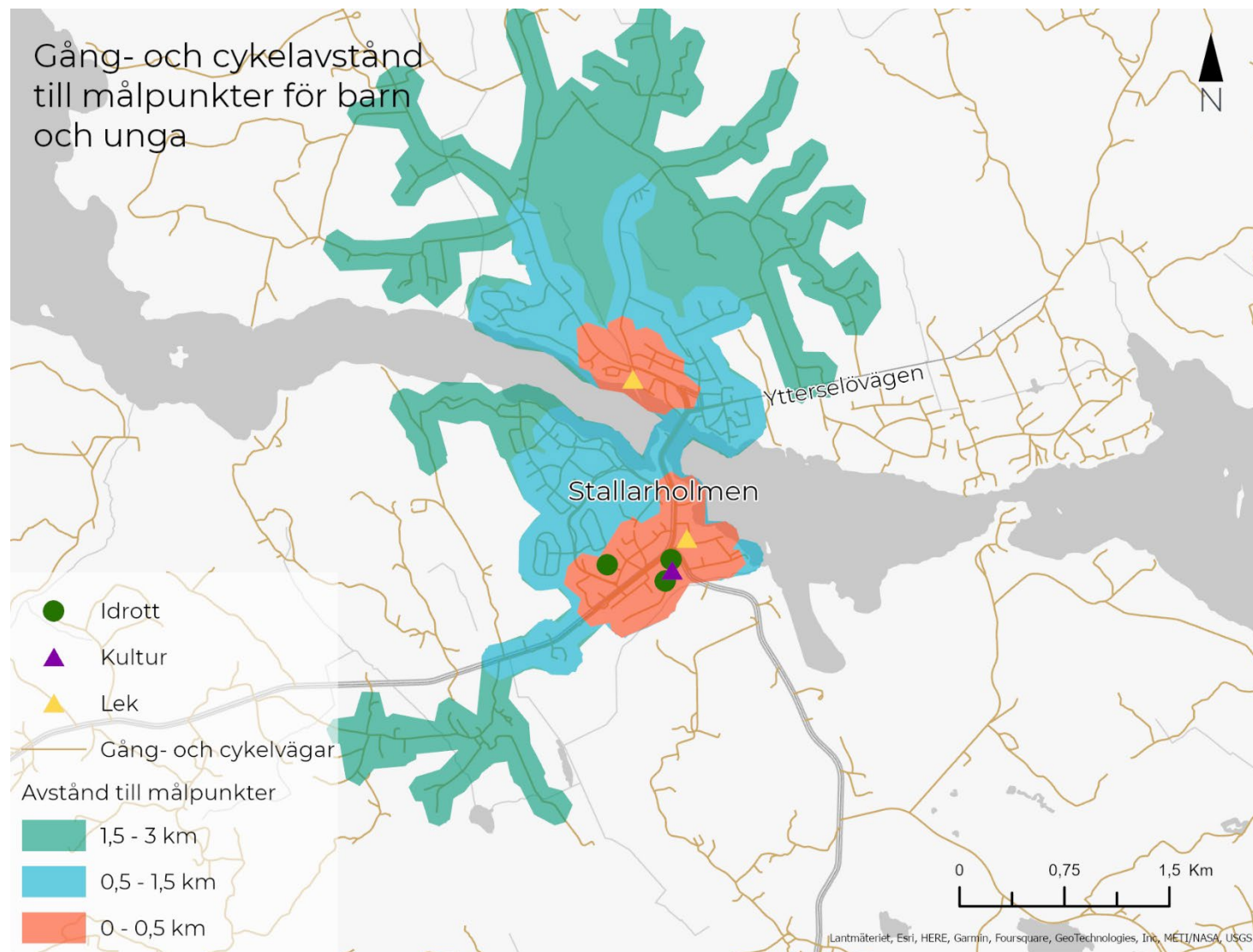
Sammanfattningsvis är tillgängligheten till lekplatser i centrala Åkers styckebruk mycket god.

Avstånd till målpunkter för barn och unga – Stallarholmen

I Stallarholmen finns bibliotek men varken öppen förskola eller fritidsgård. Målpunkterna är tydligt koncentrerade till centrala Stallarholmen. Norra delen av tätorten, norr om bron, har ett mycket begränsat utbud av målpunkter. Samtidigt bor det i den norra delen en lägre andel barn och unga jämfört med söder om vattnet.

Norr om bron, kring Ytterselövägen, är avståndet till närmsta lekplats upp till 1,5 km. Å andra sidan är inte koncentrationen av barn särskilt hög i den delen av tätorten.

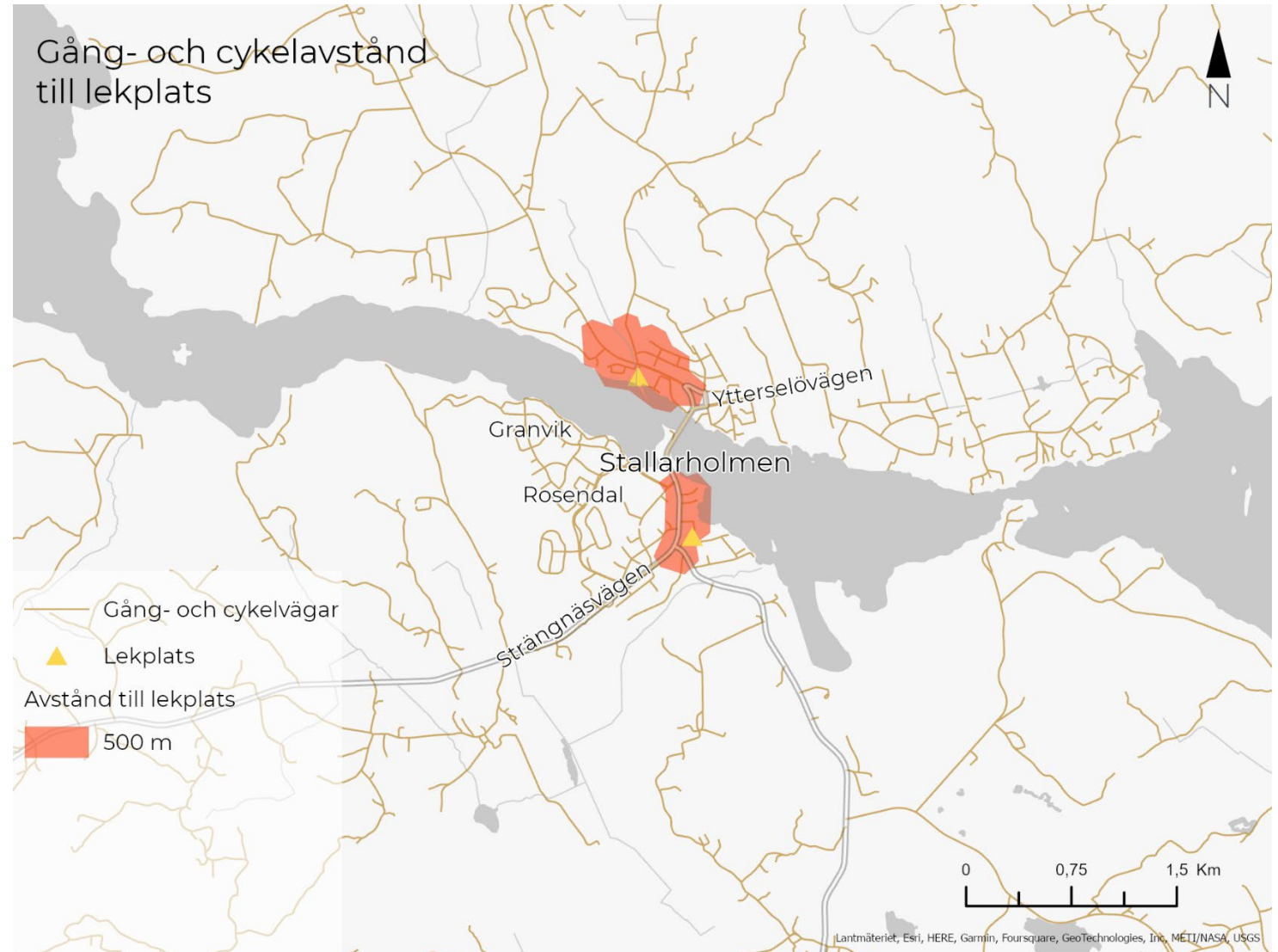

Avstånd till lekplatser – Stallarholmen

I Stallarholmen finns endast två kommunala lekplatser vilket gör att det inom stora delar av tätorten är mer än 500 meter till närmsta lekplats.

Både boende i Rosendal och i Granvik har långt till närmsta lekplats. Visserligen utgörs majoriteten av bostäderna av småhus med trädgård vilket gör att barnen som bor i området troligen har lek möjlighet på den egna tomten. Samtidigt fyller lekplatser också funktionen av att vara mötesplatser. I dessa områden är det också en relativt hög andel av befolkningen som är mellan 0 – 15 år, mellan 20 och 25 procent.

Det är också långa avstånd till en lekplats för de som bor längs Ytterselövägen (norr om vattnet) samt för de som bor längst söderut i tätorten, längs Strängnäsvägen. I södra delen av tätorten ligger dock en förskola och skola vars lekplatser kan utgöra en resurs för barnen i närområdet.

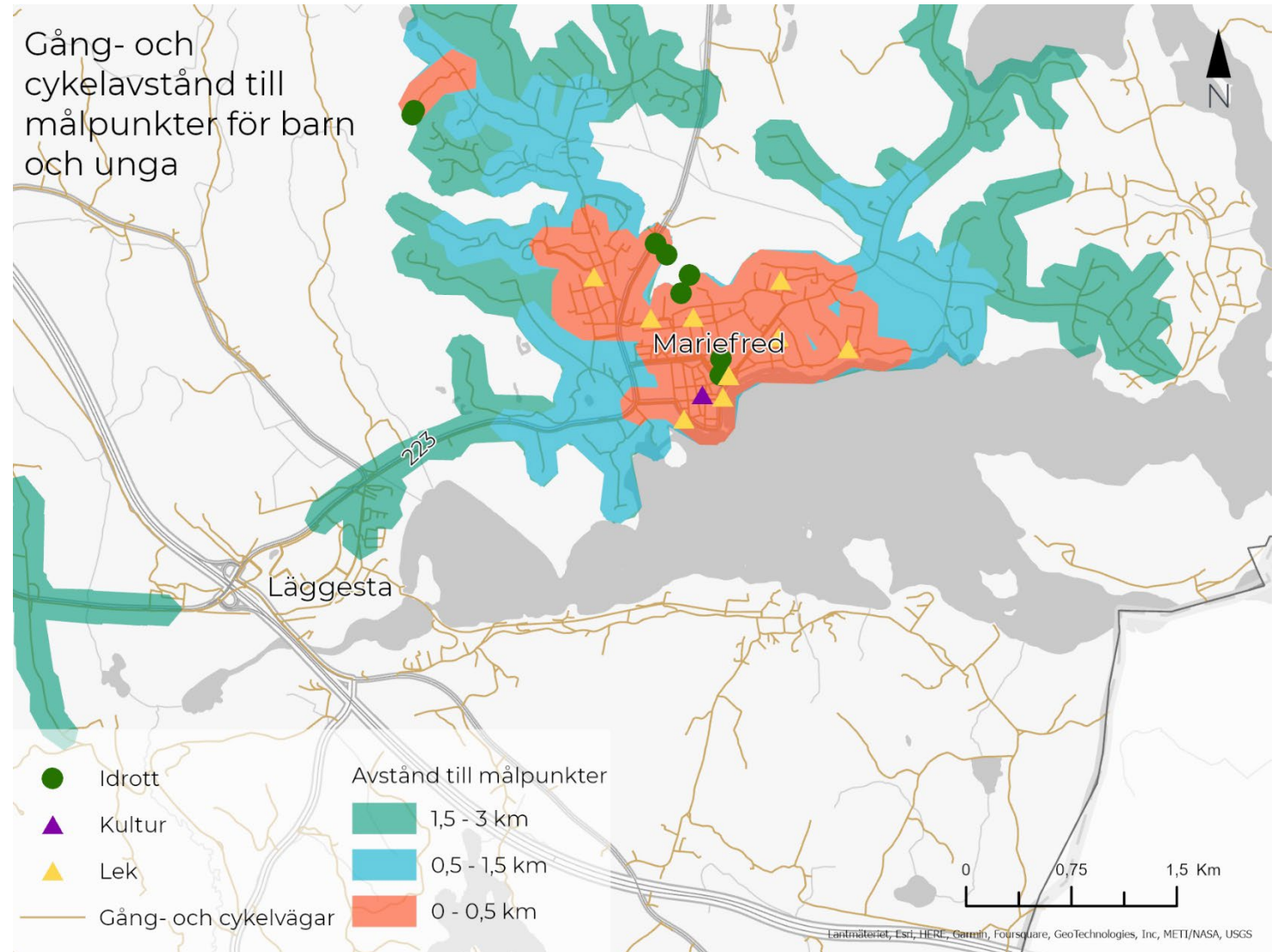
Avstånd till målpunkter för barn och unga – Mariefred Läggesta

I Mariefred finns bibliotek, fritidsgård, öppen förskola, ett flertal lekplatser samt olika typer av idrottsmålposter. Inom större delen av tätorten är det max 500 m till närmsta målpunkt.

I kommunens kartunderlag saknas idag målpunkter i Läggesta. Genom att studera satellitbilden på google maps kunde det dock identifieras att det finns två lekplatser i området. Det är därav viktigt att kommunens underlag uppdateras framöver för att kunna genomföra korrekta analyser.

Om barn och unga som bor i Läggesta självständigt ska kunna ta sig till de målpunkter som finns i Mariefred är det viktigt med säkra gång- och cykelvägar. Det är därav mycket positivt att det finns en separerad gång- och cykelbana längs väg 223.

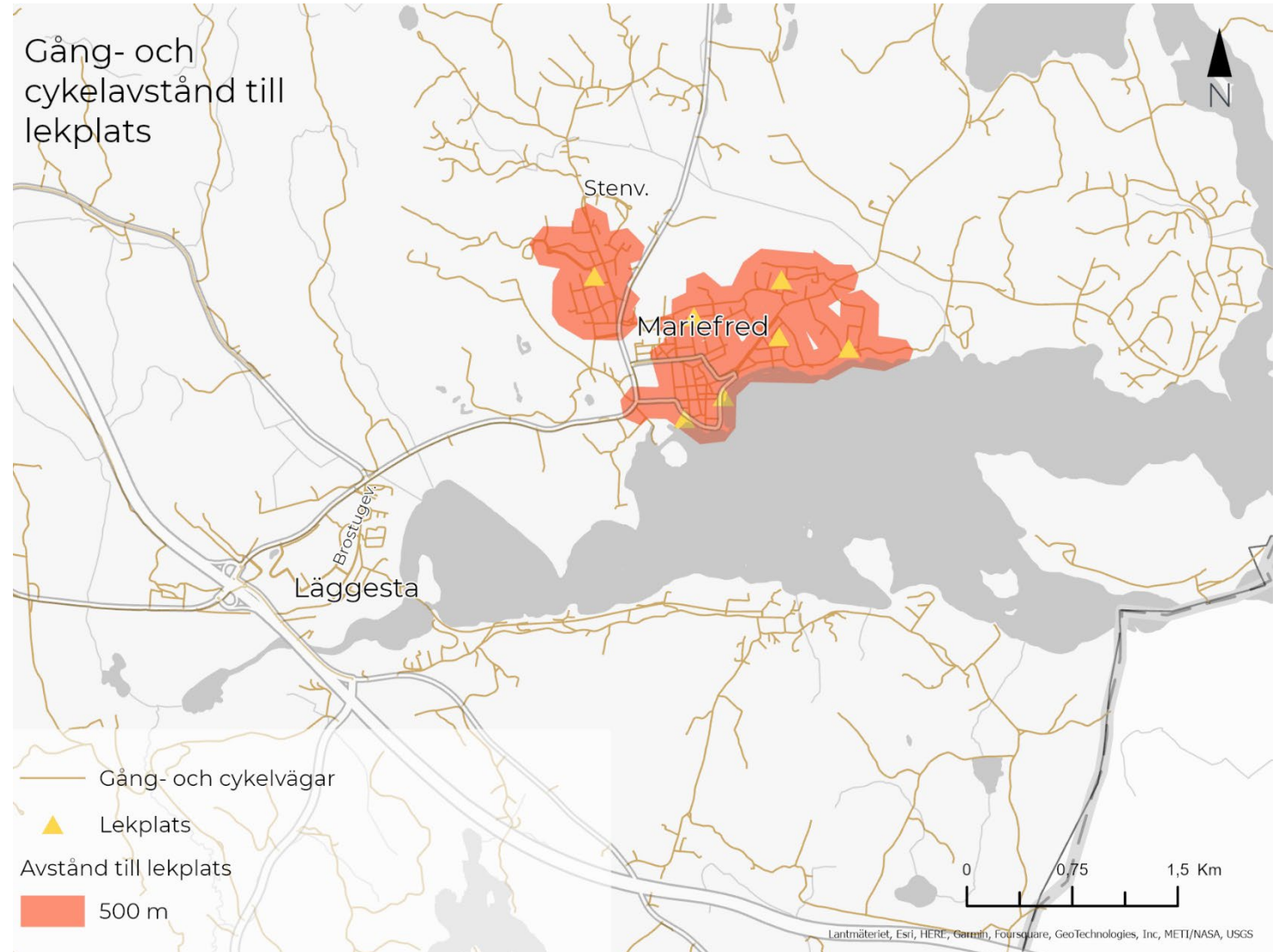
Det bor en högre andel barn och unga i Läggesta jämfört med Mariefred varav det är mycket viktigt att säkerställa god tillgång till målpunkter för området.

Avstånd till lekplatser – Mariefred Läggesta

I större delen av tätorten är det max 500 meter till närmsta lekplats. Ett undantag är dock området kring Stenvägen, precis väster om Stallarholmsvägen. Studeras google maps framgår dock att det ligger två lekplatser här, men dessa är troligen inte kommunala eftersom de inte ingår i kommunens underlag. Tas dessa lekplatser med i beaktande är tillgängligheten i hela tätorten god.

I Läggesta finns inga lekplatser i kommunens underlag. Även i detta fall framgår dock av google maps att det i nuläget finns två lekplatser, öster om Brostugevägen. I och med att området är under utbyggnad är det framöver viktigt att se till att anordna tillräckligt antal lekplatser på lämpliga platser i Läggesta för att säkerställa god tillgänglighet.

Kollektivtrafik- hållplatser

Rimliga avstånd till kollektivtrafikhållplatser

Vikten av hela-resan perspektivet

Många människor är beroende av att kunna ta sig med kollektivtrafik till viktiga målpunkter i vardagslivet så som skola, arbete och fritidsaktiviteter. För att människor ska kunna, och vilja, resa med kollektivtrafik är det viktigt att anlägga ett "hela-resan" perspektiv. Hänsyn behöver inte bara tas till restiden ombord på bussen eller tåget, utan även restiden till och från kollektivtrafikhållplatsen är viktig för att det ska upplevas som attraktivt att resa med kollektivtrafik.

Vad säger forskningen?

Det finns ingen entydig definition av vad som kan sägas är ett acceptabelt gång- eller cykelavstånd till en kollektivtrafikhållplats.

Ett vanligt mått på acceptabelt gångavstånd i tätorter som lyfts av till exempel Trafikverket och SKR (2012) och i Sveriges miljömål (2022) är omkring 400 meter.

Även i en enkätundersökning där svenska kommuner fick svara på vad de anser är ett kollektivtrafikhållplatsnära läge var det vanligaste svaret 400 meter (Hansson m fl, 2018).

Trafikverket och SKR (2012) betonar vidare att det är få som väljer att ta sig till fots till hållplatsen om avståndet överstiger 600 meter och på detta avstånd ökar cykelns betydelse för anslutning till hållplatsen upp till cirka 1 – 1,5 km.

Samtidigt finns det andra aktörer, exempelvis Västra Götalandsregionen, som utgår från att avstånd upp till 1,5 km bör ses som acceptabelt (Trafikanalys, 2020).

I Skåne anses 500 meter för stadsbuss, 1000 meter för regionbuss och 1 500 meter till tågstation vara stationsnära (Region Skåne, 2010)

Det är viktigt att betona att olika personer har olika förutsättningar. För till exempel barn, äldre och för personer med funktionsnedsättning spelar avstånd extra stor roll. Forskning har till exempel visat att äldre personer helt kan undvika att resa med kollektivtrafik om avståndet till hållplatsen är allt för långt.

Avstånd som valts för nätverksanalysen

I efterföljande analys har, med utgångspunkt i tidigare studier, avstånden i nätverksanalysen satts till 0 – 0,5 km, 0,5 – 1 km och 1 – 1,5 km.

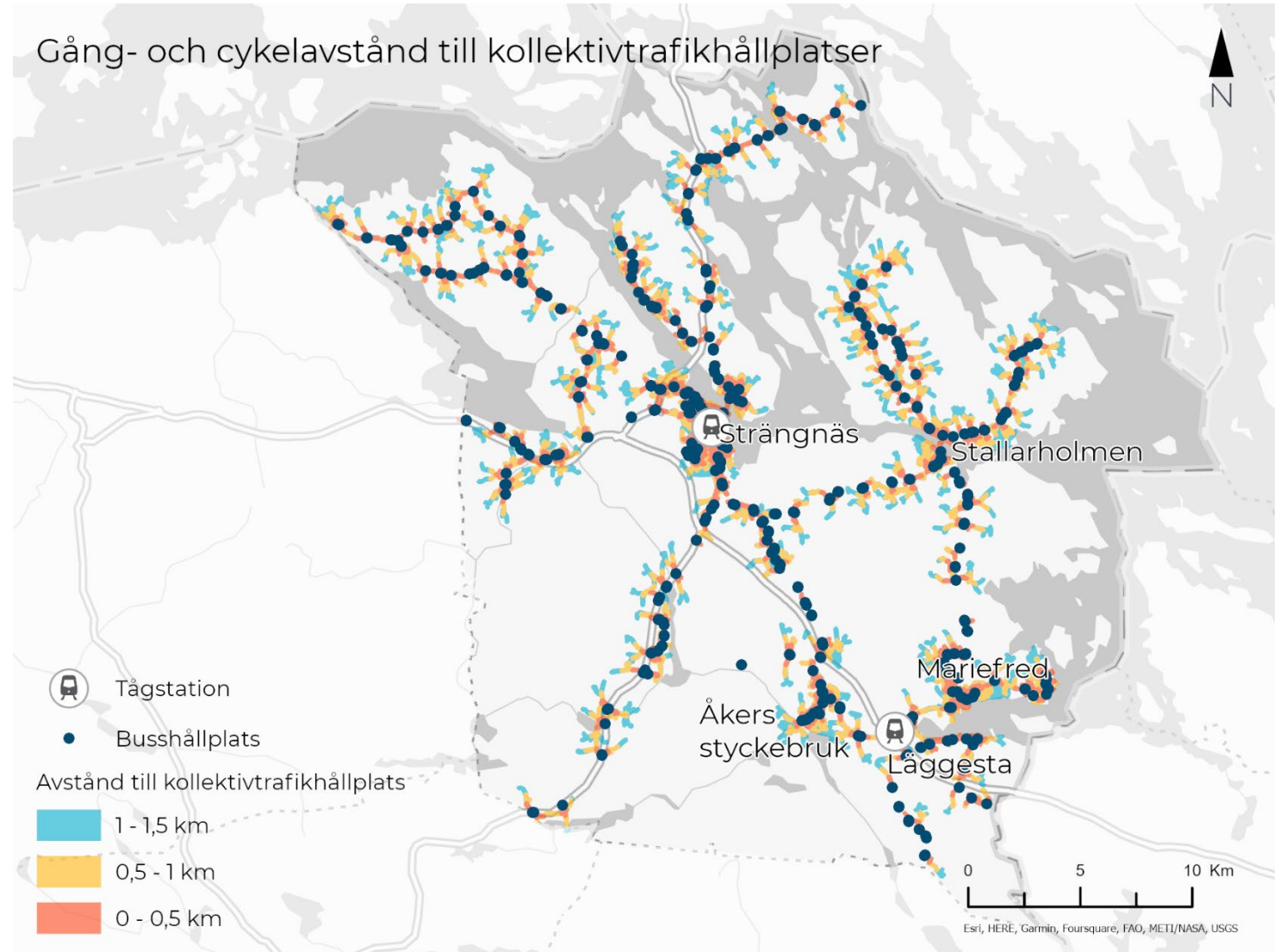
Avstånd till kollektivtrafikhållplatser

Avstånden till en hållplats är som kortast i kommunens tätorter där koncentrationen av hållplatser också är högst.

I övriga kommunen ligger hållplatserna ofta på en större landsväg (som inte är lämplig för gång- eller cykeltrafikanter) Detta gör att vissa hållplatser får ett begränsat upptagningsområde. Hållplatserna används troligen ändå, men kräver att man uppehåller sig på en väg som inte är lämplig för gående och cyklister.

En rekommendation framöver är att göra mer ingående analyser även av andra kommundelar för att identifiera var avsaknaden av lämpliga gång- och cykelvägar i anslutning till hållplatser kan utgöra ett problem.

Ett annat förslag på utökad analys är att titta närmare på vilken tillgänglighet kollektivtrafiken ger. Exempelvis kan en analys göras av vilka målpunkter som kan nås med kollektivtrafik där även hänsyn tas till byten m.m. Myndigheten för Trafikanalys (2021) har tagit fram en metodbeskrivning som kan användas för inspiration.

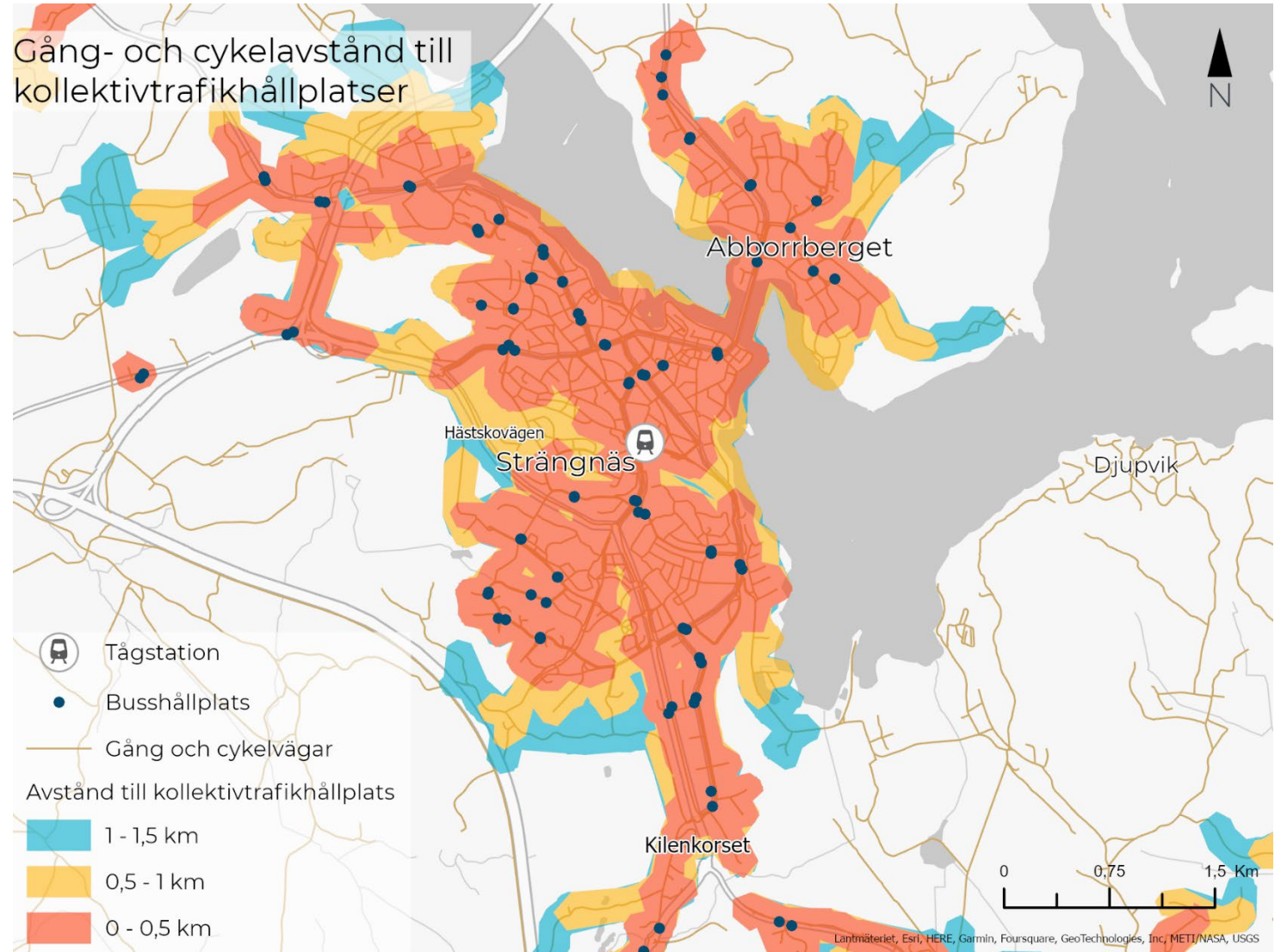

Avstånd till kollektivtrafikhållplatser Strängnäs tätort

I större delen av Strängnäs tätort är det max 500 meter till en kollektivtrafikhållplats. Även i närliggande Abborrberget är avstånden till närmsta hållplats korta.

I området väster om Strängnäs resecentrum, i bostadsområdet kring Älgstigen och Hästskovägen, är det något längre, upp till 1 km till närmsta hållplats.

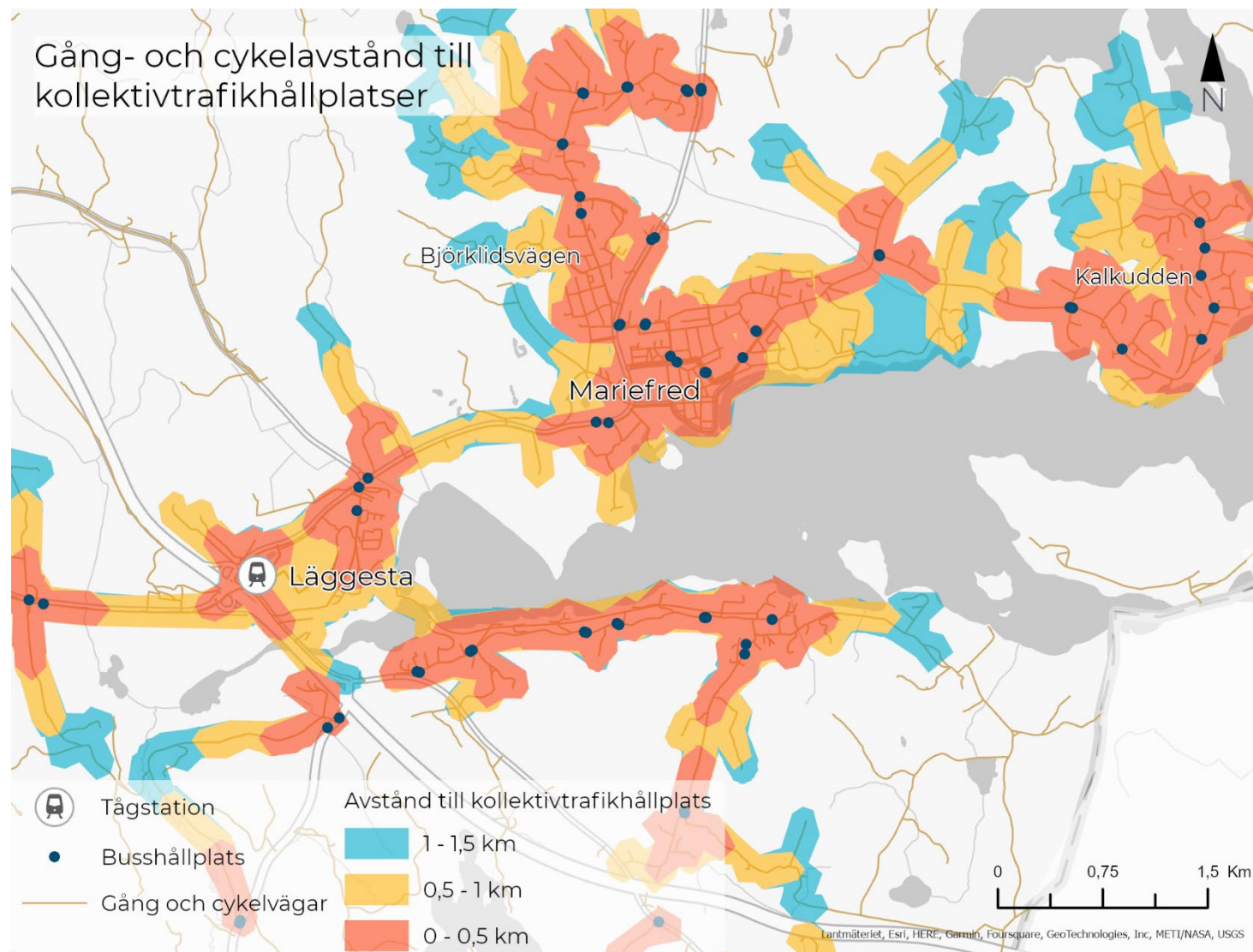
Det finns inga tydliga skillnader mellan olika socioekonomiska grupperns tillgänglighet till kollektivtrafikhållplatser.

Avstånd till kollektivtrafikhållplatser Mariefred-Läggesta

I större delen av Mariefred är det max 0,5 km till en kollektivtrafikhållplats. Även i Kalkudden är avstånden korta till en hållplats. I Björkliden, nordväst om centrum, är avstånden något längre, uppemot 1 km.

I utbyggnadsområdet direkt öster om Läggesta station finns inte alla vägar med i det nätverk som analysen är gjord på. Detta gör att det ser ut att boende i området har längre till stationen än vad som troligen är fallet i praktiken. Det är viktigt att framöver säkerställa att det nya området får en gen koppling till tågstationen.

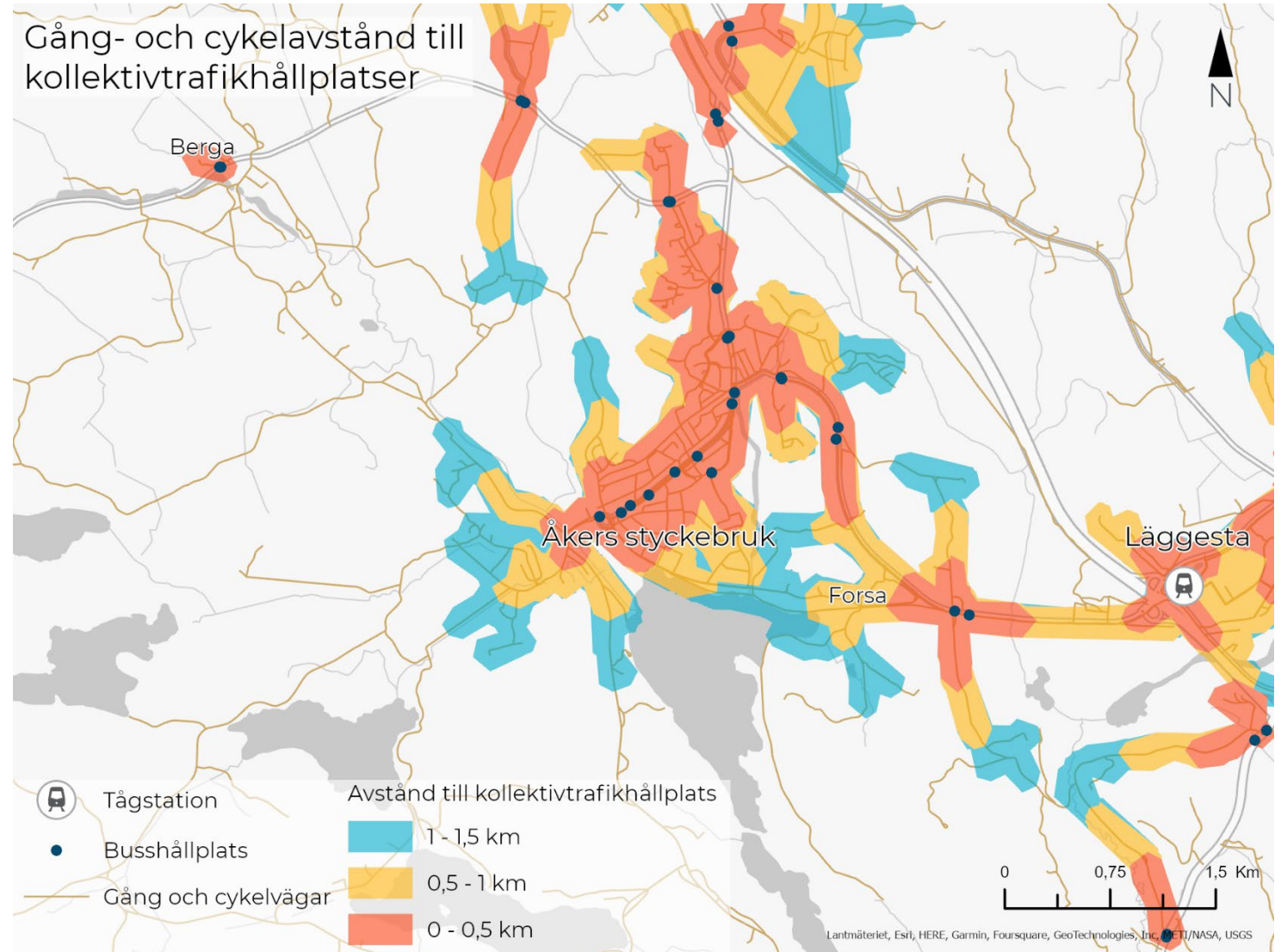
Avstånd till kollektivtrafikhållplatser Åkers styckebruk

I Åkers styckebruk ligger större delen av tätorten inom 500 meter från en hållplats.

I södra delen av tätorten, väster om Forsa, är det något längre avstånd - upp till 1 km. Detta beror inte på några särskilda barriärer utan snarare på hållplatsernas lokalisering.

Centrala delen av Åkers styckebruk är ett av de socioekonomiskt svagare i områdena i kommunen. Detta område har dock bäst tillgång till kollektivtrafik i tätorten.

I kartans nordvästra hörn syns tillgängligheten kring Berga. Här begränsas upptagningsområdet tydligt av att det inte finns någon gen gång- och cykelväg söderut, mot bebyggelsen söder om vägen.

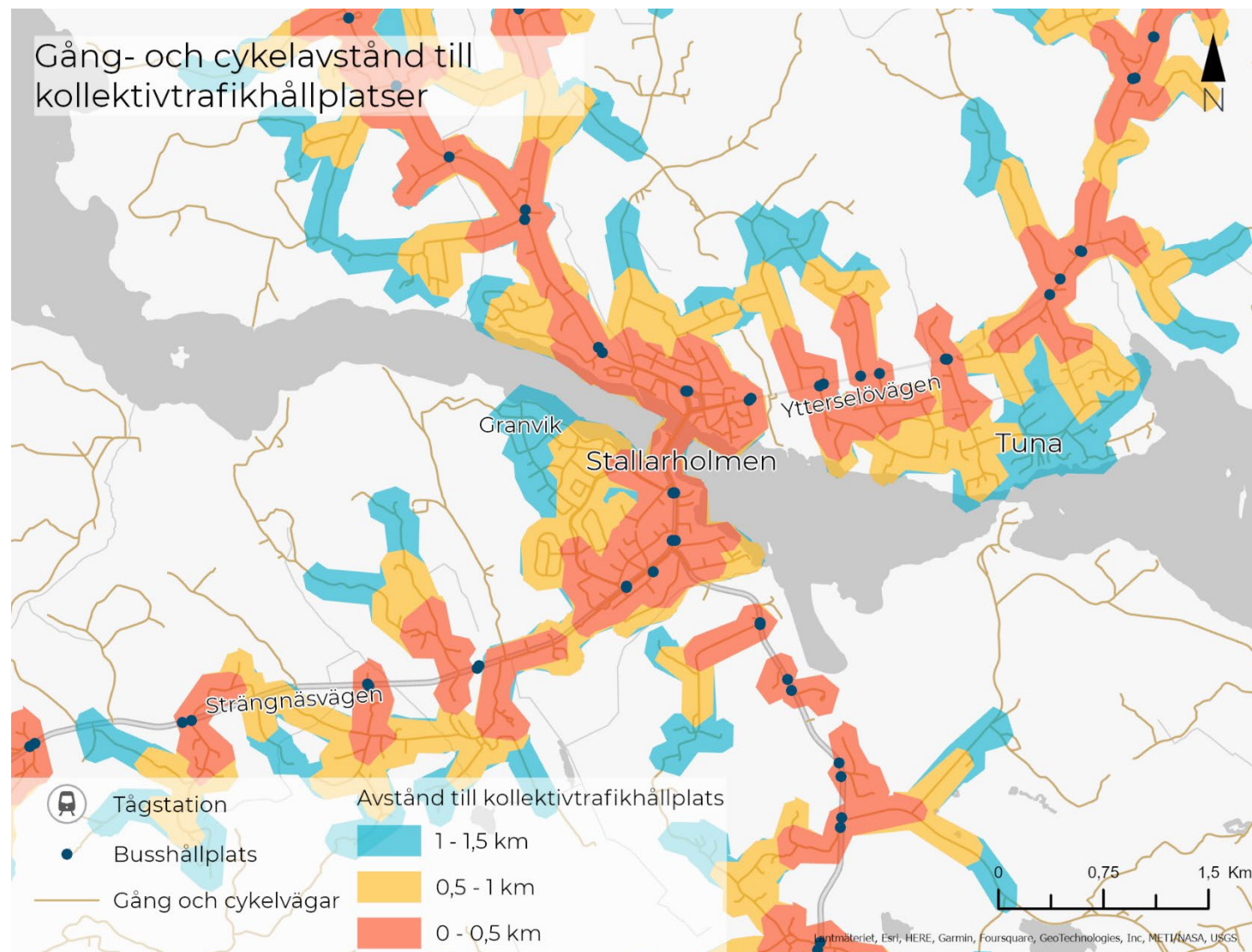
Avstånd till kollektivtrafikhållplatser Stallarholmen

I centrala delarna av Stallarholmens tätort är det max 500 meter till en hållplats. I Granvik, väster om Stallarholmen, och i södra delen av Tuna är avstånden längre, upp till 1,5 km.

Ytterselövägen, som går öster ut från Stallarholmen, är inte klassad som lämplig att gå eller cykla på. Detta begränsar hållplatsernas räckvidd. Å andra sidan är bebyggelsen främst förlagd längs med de tvärgående mindre vägarna vilket gör att många hushåll har max 500 meter till en hållplats.

Även söder om Stallarholmen, västerut längs Strängnäsvägen begränsas hållplatsernas räckvidd av att vägen inte är klassad som lämplig att gå och cykla på.

Det finns inga tydliga skillnader mellan olika socioekonomiska grupper tillgänglighet till kollektivtrafikhållplatser.

Rekommendationer framåt

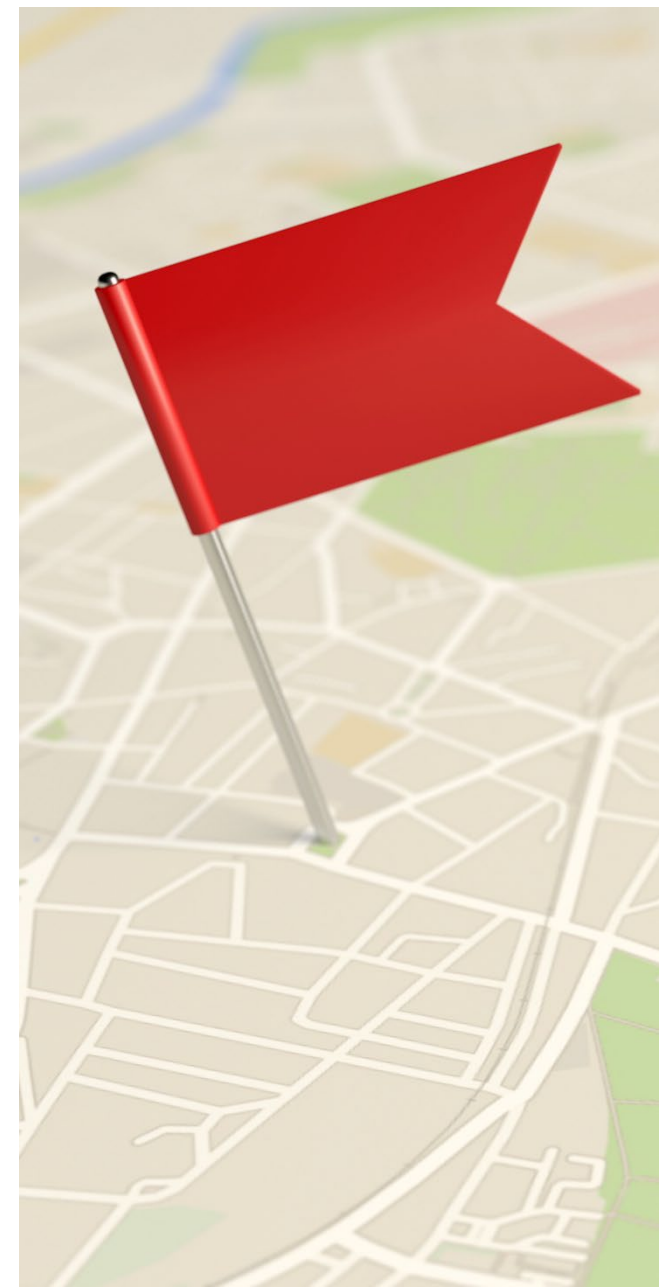
Rekommendationer kring analysernas användning i det fortsatta översiktsplanearbetet

De redovisade analyserna, samt tillhörande GIS-underlag, kan användas på flera sätt i det fortsatta översiktsplanearbetet.

Ett användningsområde för analyserna är som underlag i prioritering av utbyggnad av gång- och cykelvägar samt eventuella standardhöjningar. Ett särskilt viktigt område att prioritera är trygga och säkra vägar till skolan. Där kan analyser användas för att identifiera "luckor" i gång- och cykelnätet som begränsas skolornas uppfångningsområde.

Ett annat användningsområde är som stöd för strategisk placering av nya servicefunktioner och målpunkter utifrån ett hållbart-resande-perspektiv. Analyserna kan användas för att identifiera lämplig placering av funktioner på platser där det redan idag finns väl utbyggt gång och cykelvägnät samt god tillgänglighet till kollektivtrafikhållplatser. På samma vis kan analyserna användas i planeringen av ny bostadsbebyggelse.

Om bostadsbebyggelse planeras till platser där det idag finns ett väl utbyggt gång- och cykelvägnät och ett större utbud av service och målpunkter kan det leda till minskat bilberoende samt effektivt resursersanvändande.

Rekommendationer på fördjupade analyser

När resultaten av WSPs kartläggning analyserats har idéer väckts kring fler typer av analyser som Strängnäs kommun skulle kunna arbeta vidare med framöver. Förslag på fördjupade analyser listas nedan:

- Fördjupa analysen kring kvaliteten på gång- och cykelvägar utanför tätorten. Detta är särskilt relevant för avstånd till grundskolor.
- Undersök tillgängligheten till olika typer av lekplatser där olika acceptabla avstånd kan användas beroende på lekplatsens storlek och kvalitet.
- Undersök vilka målpunkter för barn och unga som främst nyttjas av pojkar respektive flickor och analysera tillgängligheten utifrån detta.
- Gör fler nätverksanalyser för specifika målpunkter, exempelvis för livsmedelsbutiker. Det kan också vara en idé att göra två separata analyser av avstånd till kultur respektive idrottsmålpunkter för att få bättre förståelse för tillgängligheten till respektive typ av målpunkter.
- Gör inzoomade analyser även av andra kommundelar för att identifiera var avsaknaden av lämpliga gång- och cykelvägar i anslutning till hållplatser kan utgöra ett problem.
- Titta närmare på vilken tillgänglighet kollektivtrafiken ger. Exempelvis kan en analys göras av vilka målpunkter som kan nås med kollektivtrafik där även hänsyn tas till byten med mera. Myndigheten för Trafikanalys (2021) har tagit fram en metodbeskrivning som kan användas för inspiration.
- Titta på nätverksanalyserna i relation till mer detaljerad socioekonomisk data. Detta då storleken på områdena som använts i denna analys kan göra att eventuella skillnader har utjämnats. Gör analysen särskilt för Strängnäs tätort.

Metodbeskrivning sociotopkartering

Nivå 1: Grönområdesinventering via karttjänst

Inledning

För Strängnäs saknas idag ett bra underlag för att analysera medborgares tillgång till grönytor.

I detta avsnitt beskrivs en metod för inventering av kommunens parker och grönområden baserad på Stockholms sociotopkartering. (SKB, 2003)

Metoden har 3 steg av ambitionsnivå. Nivå 1 är tillräckligt för att få ett material som kan analyseras, men varje steg skapas ett mer kvalitativt underlag för djupare analys av värden som finns på olika platser.

Grönområdesinventering

En grönområdesinventering är i dess enklaste form en yta med koordinater (polygon i GIS), samt en klassificering av ytan (attribut) t.ex. park, skog, strand, bostadsgård och så vidare. Denna typ av inventering kräver bara ett GIS-program och en grundkarta att utgå från.

För att uppgiften inte ska bli för stor så kan man begränsa inventeringen till ytor som till exempel är större än en halv hektar.

Utgå förslagsvis från ett ortsfoto eller annan passande bakgrundskarta och skapa utifrån denna polygoner för grönområden.

När polygonen skapats ges den också information. I attributtabellen är det viktigt att ha med:

- **Namn:** Namn på området
- **Digitaliserat:** Datum för digitalisering
- **Typ:** Grundläggande typ av grönyta, t.ex.
 - Park
 - Strand
 - Skog
 - Bollplan
- **Yta:** Efter att man skapat polygon kan man automatiskt räkna ut dess area.

Efter att materialet tagits fram i GIS bör det granskas av en eller flera personer med lokalkunskap.

Utifrån denna inventering kan exempelvisföljande analyser göras: närhet till grönyta, mängd grönyta per person, och analyser av variation av grönytor inom definierade områden.

Nivå 2: Sociotopkartering

För att få ett ännu bättre planeringsunderlag så rekommenderas en sociotopkartering. En sociotop är en offentlig friyta med vistelsevärden, som naturområden, parker och torg.

Metoden är densamma som för nivå 1, men fler kategorier av friytor inkluderas.

I en sociotopkarta ingår en kategorisering av vistelsevärden. Vistelsevärden är de kvalitéer man kan uppleva på platsen och aktiviteter man kan utföra, ex; rofylldhet, lekplats, naturlek, utsikt och vattenkontakt

En sociotopkartering möjliggör bredare analyser för flera olika typer av friytor vilket är fördelaktigt för att t.ex. kunna analysera tillgången till mötesplatser.

Att inkludera vistelsevärden är värdefullt för att göra djupare analyser som inte bara tar hänsyn till tillgången till friytor, utan även till kvalitéerna dessa friytor har. Vilka specifika ord som används för de olika vistelsevärdena kan väljas fritt, men det rekommenderas att vara konsekvent och tydligt definiera vad olika begrepp innebär.

Vistelsevärden kan bedömas och tilldelas olika friytor under till exempel workshops på kommunen. WSP rekommenderar dock starkt att även inventeringar på plats görs.

Vid platsbesök är det viktigt att notera vilken dag och vilken tid inventeringen gjordes. Invertering kan vid fördel göras om vid olika årstider.

Nivå 3: Dialog

I nivå 2 och 3 ingår endast bedömningar av kommunens experter som genom observationer och erfarenhet bedömt friytornas kvalitéer.

Genom att även föra dialog med kommunens medborgare kan man få en djupare bild av hur platserna används, hur frekvent de används och vilka kvalitéer som olika personer upplever.

Dialog kan till exempel utföras i samband med inventeringen av platsen genom spontana intervjuer eller digitala enkäter. Det kan även vara värdefullt att identifiera specifika målgrupper att intervjua.

Tips:

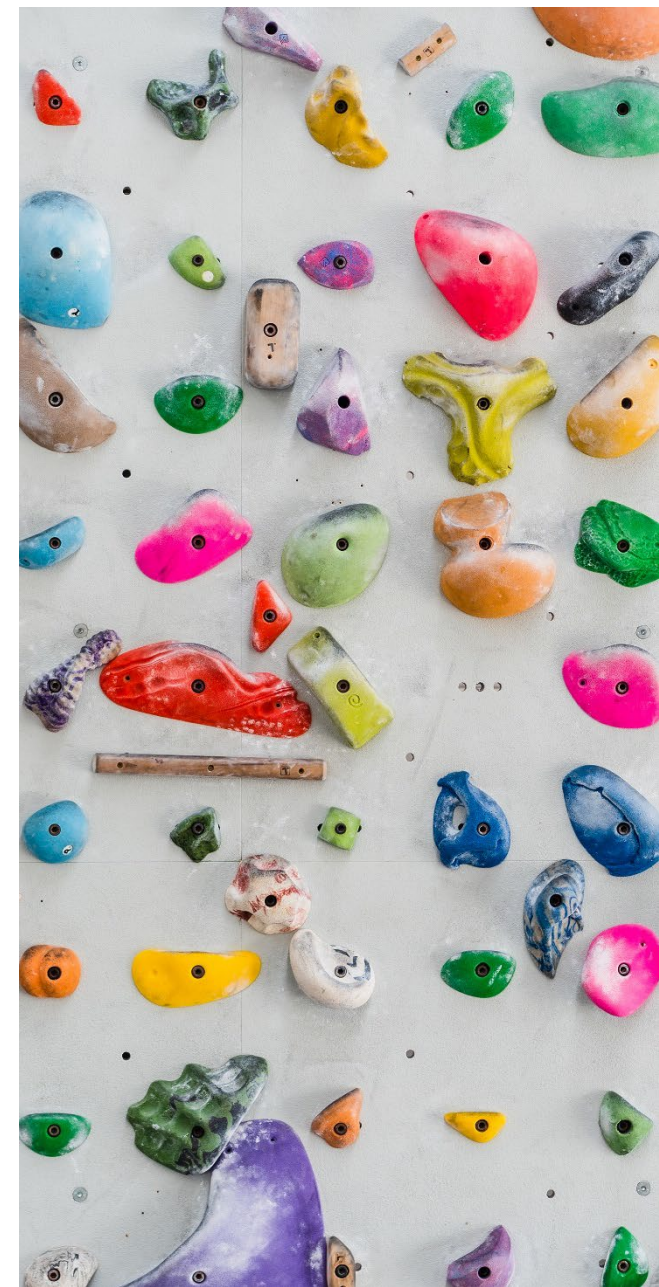
Idag finns flertal appar där man kan skapa enkäter där svaren kan knytas till en geografisk punkt eller yta. T:ex Survey123 är en lättanvänd applikation som gör kopplingen till data i GIS smidigt.

Metodbeskrivning socioekonomi

Metodbeskrivning för att mäta socioekonomisk styrka

För att ge ett helhetsperspektiv på socioekonomi görs en sammanvägning av inkomst och utbildning. För att sammanväga variablerna ges de ett numeriskt värde på samma skala. I detta avsnitt beskrivs hur dessa värden skapats för inkomst och utbildning, samt hur formeln ser ut för att lägga samman dessa.

Inkomst

Data på inkomst redovisas efter nettoinkomst uppdelad i 4 kvartiler, med den procentuella andelen befolkning inom respektive kvartil.

För att få ett värde för områdets snitt genomfördes en beräkning som illustreras till höger.

Resultatet för ett områdes inkomst blir ett värde mellan 1 till 4. Ett värde på 1 innebär att alla i området har en inkomst i kvartil 1, och ett värde på 4 innebär att alla i området har en inkomst i kvartil 4.

$$((\text{kvartil 1 \%} * 1) + (\text{kvartil 2 \%} * 2) + (\text{kvartil 3 \%} * 3) + (\text{kvartil 4 \%} * 4))$$

100

Exempel område X

$$((20 * 1) + (20 * 2) + (40 * 3) + (20 * 4))$$

100

=

Området har en snittinkomst på 2,6

Utbildning

Data för utbildningsnivå är uppdelad på hur många procent som har förgymnasial utbildning, gymnasial utbildning, eftergymnasial utbildning under 3 år och eftergymnasial utbildning 3 år och över. För att skapa ett snitt på utbildningsnivå i området har de getts värden;

1 = förgymnasial utbildning

2 = gymnasial utbildning

3 = eftergymnasial utbildning under 3 år

4 = eftergymnasial utbildning 3 år och längre

För vissa individer saknas information om utbildningsnivå. Dessa har inte räknats med. Formeln är därav;

$$\frac{((\text{antal med förgymnasial utbildning} * 1) + (\text{antal med gymnasial utbildning} * 2) + (\text{antal med eftergymnasial utbildning under 3 år} * 3) + (\text{antal med eftergymnasial utbildning 3 år och över} * 4))}{(\text{befolkningen 25-64år} - \text{de som saknar information om utbildningsnivå})}$$

Resultatet blir ett värde mellan 1 till 4. Det högsta på skalan är 4 vilket innebär att alla har eftergymnasial utbildning över 3 år. Lägsta värdet är 1 vilket innebär att alla har bara förgymnasial utbildning.

Sammanvägning utbildning och inkomst

Efter viktningen som gjorts så har både utbildning och inkomst ett värde mellan 1 - 4.

En förgymnasial utbildning har samma värde som att ha en låg inkomst inom kvartil 1. En eftergymnasial utbildning 3 år och över har samma värde som att ha en hög inkomst inom kvartil 4.

För att skapa ett värde för socioekonomisk styrka läggs dessa värden ihop.

Resultatet blir ett värde mellan 2 - 8. Den lägsta siffran är 2 vilket innebär att alla har förgymnasial utbildning och har nettoinkomst inom kvartil 1. Högsta värdet är 8 vilket innebär att alla har eftergymnasial utbildning och nettoinkomst inom kvartil 4.

Viktning utbildning + viktning inkomst =

Socioekonomisk styrka

Referenser

Referenser

- Gil Solá, A., Larsson, A., & Vilhelmson, B. (2019). *Att förstå och undersöka hållbar tillgänglighet*. Tillgänglig [2022-08-22]: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/60206/gupea_2077_60206_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hansson, P., Pettersson, F., Khan, J., Hrelja, R. (2018). *Kommunerna och kollektivtrafiken. En enkätundersökning om Sveriges kommuners arbete för att stödja kollektivtrafiken*. K2 – Nationellt kunskapscentrum för kollektivtrafik.
- Klimatkommunerna. (2021). *HÅLLBART OCH AKTIVT RESANDE FÖR BARN*. Tillgänglig [20220916]: <https://klimatkommunerna.se/wp-content/uploads/2021/02/barns-hallbara-resande-lang-rapport-med-kallhanvisningar.pdf>
- Regeringskansliet. (2017). *En nationell cykelstrategi för ökad och säker cykling*. Tillgänglig [20220916]: https://www.regeringen.se/498ee9/contentassets/de846550ff4d4127b43009eb285932d3/20170426_cykelstrategi_webb.pdf
- Region Skåne. (2010). *Stationsnära läge*. Tillgänglig [2022-07-01]: https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/stationsnara_rapport_webb.compressed.pdf
- Svenska cykelstäder. (2019). *Låt barnen styra! Fakta och nyckeltal kring barn och unga cykling*. Tillgänglig [2022-08-22]: [Låt-barnen-styra-148x148-V-1-1.pdf](https://www.svenskacykelstader.se/lat-barnen-styra-148x148-V-1-1.pdf) (svenskacykelstader.se)
- Sveriges miljömal. (2022). *Bostäder i kollektivtrafiknära lägen*. Tillgänglig [2022-07-01]: <https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/bostader-i-kollektivtrafiknara-lagen/>
- Stockholms stad. (2007). *Barns tillgång till lekområden*. Tillgänglig [2022-08-22]: https://miljobarometern.stockholm.se/content/docs/tema/natur/barns_tillgang_till_lekomraden.pdf

Referenser, forts.

Trafikanalys. (2020). *Förvärvsarbetandes tillgång till kollektivtrafik, bilinnehav och reskostnader*. Tillgänglig [2022-07-01]: https://www.trafa.se/globalassets/pm/2020/pm-2020_4-forvarvsarbetandes-tillgang-till-kollektivtrafik-bilnehav-och-reskostnader.pdf

Trafikverket & SKR. (2012). *Kol-TRAST. Planeringshandbok för en attraktiv och effektiv kollektivtrafik*. Tillgänglig [2022-07-01]: <https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/koltrastplaneringshandbokforenattraktivocheffektivkollektivtrafik.65084.html>

Trafikverket. (2018). *Tillgänglighet: Definition, mått och exempel*. Rapport 2018:208. Tillgänglig [2022-08-22]: https://trafikverket.ineko.se/Files/sv-SE/54783/Ineko.Product.RelatedFiles/2018_208_%20tillganglighet_definition_matt_och_exempel.pdf

VTI. (2017). *Cykling bland barn och unga*. Rapport 958. Tillgänglig [20220916]: <http://vti.diva-portal.org/smash/get/diva2:1168229/FULLTEXT01.pdf>

SBK (2003) *SOCIOTOPHANDBOKEN: Planering av det offentliga uterummet med Stockholmarna och sociotopkarta*. Tillgänglig [20220916]: <https://docplayer.se/913202-Sociotophandboken-sbk-2003-2-planering-av-det-offentliga-uterummet-med-stockholmarna-och-sociotopkartan-stadsbyggnads-kontoret.html>

Trafikverket. (2010). *God tillgänglighet till målpunkter i tätort En förutsättning för en attraktiv och hållbar stad*. Tillgänglig [2022-09-06]: <http://trafikverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1389563/FULLTEXT01.pdf>

Umeå kommun. (2011). *Tillgängligheten till service inom Umeå kommun*. Tillgänglig [2022-09-06]: <https://www.umea.se/download/18.53e0672d175d457ae3b2ab1/1607354585042/Tillg%C3%A4ngligheten%20till%20service%20inom%20Ume%C3%A5%20kommun.pdf>

Tack

wsp.com